ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ЎЗБЕКИСТОН ССР ЁЗУВЧИЛАР СОЮЗИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР МАДАНИЯТ МИНИСТРЛИГИНИНГ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1956 ЙИЛ 4 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

1989 ЙИЛ

25 АВГУСТ. № 35 (3035) ЖУМА

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети биринчи секретари

И. А. КАРИМОВНИНГ

1989 йил 19 августда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети XVI пленумида сўзлаган нутқи

Ўртоқлар!

Мамлакатда қайта қуриш ўткир ва қийин даврни бошидан кечирмоқда. СССР халқ депутатларининг биринчи съездида, СССР Олий Советининг мажлисларида, мамлакатнинг турли регионларида меҳнаткашларнинг оммавий чиқишларида бу, айниқса яққол намоён бўлди.

Ҳозир шундай вазият вужудга келдики, у жамиятни янгилаш учун курашаётган барча кучларнинг энг кўп бирлаштирилишини талаб қилмоқда. М. С. Горбачев бир ой муқаддам КПСС Марказий Комитетида бўлиб ўтган кенгашда таъкидлаганидек, аввало партия ишини қайта қуриш зарур. Халқ қайта қуришнинг муваффақият қозонишига бўлган орзу-умидларини КПСС сиёсати ва амалий фаолияти билан боғламоқда. Партия ташкилотлари шаънига қилинган жиддий танқид талай даражада шу билан изоҳланади. Одамлар асло кечиктириб бўлмайдиган муаммолар — озиқ-овқат, транспорт, савдо, соғлиқни сақлаш, уй-жой қурилиши, меҳнат режими ва унга ҳақ тўлаш, дам олиш шароитлари каби муаммоларнинг ҳал этилишини кутмоқдалар.

Кейинги вақтларда экономикада пайдо бўлган бир қанча салбий тенденциялар вазиятни жиддий равишда чигаллаштирмоқда. Кўпгина халқ истеъмоли молларининг тақчиллиги сезиларли равишда кучайди. Пул тобора қадрсизланиб бормоқда. Давлат бюджетининг камомади секинлик билан камаймоқда. Ишлаб чиқариш ва меҳнат интизоми анча пасайиб кетди.

Ана шуларнинг ҳаммаси социал кескинликнинг кучайишига олиб келмоқда.

Миллий масала ҳамон ўткирлигича қолмоқда. Арманистон, Озарбойжон, Грузияда, Болтиқбўйи ҳамда бошқа республикаларда можаролар давом этмоқда. КПСС-нинг яқинда эълон қилинган «Партиянинг ҳозирги шароитидаги миллий сиёсати» платформаси лойиҳасида юзага келган муаммоларни ҳал этиш қайта қуриш тақдири ҳамда мамлакатимиз келажаги учун ғоят катта аҳамиятга эга эканлиги уқтирилади.

Мана шу ва бошқа зиддиятлар, қийинчиликлар бизнинг республикамизни ҳам четлаб ўтмади. Айни вақтда Ўзбекистондаги ишларнинг аҳволи республиканинг ўзигагина хос бўлган бир қанча муаммоларнинг намоён бўлиши билан чигаллашмоқда.

Принципиал аҳамиятга эга бўлган баъзи энг жиддий муаммоларга тўхталиб ўтишимга ижозат бергайсиз.

Биринчидан, республикада демографик вазиятнинг мураккаблигидир. Кейинги рўйхат маълумотларига кўра, сўнгги ўн йил мобайнида аҳолимиз 4,5 миллион киши ёки 30 процент кўпайди ва ҳозир 20 миллион кишини ташкил этади. Республикада аҳолининг ўсиш суръатлари умумиттифоқ суръатларига қараганда уч баравардан зиёд юқоридир.

Шуни тўппа-тўғри эътироф этиш керакки, аҳолининг бундай ўсиши кўп йиллардан буён саноатда ва халқ хўжалигининг бошқа тармоқларида иш жойларини кўпайтириш ҳамда аҳолининг ҳаёт таъминоти учун зарур шарт-шароитларни яратиш билан мустаҳкамланмаяпти. Аввало уй-жой, озиқ-овқат маҳсулотлари, соғлиқни сақлаш, маориф, маиший хизмат, маданият объектлари билан, хуллас ҳозир одамларнинг моддий, ахлоқий ва маънавий жиҳатдан фаровонлиги учун зарур бўлган барча нарсалар билан таъминлаш назарда тутилмоқда.

Одамлар турмуши тобора беҳаловат бўлиб бораётганлиги, ижтимоий-фойдали меҳнат соҳасида банд бўлмаган кишилар, оддий қилиб айтганда ишсизлар кўпаяётганлиги, ижтимоий меҳнат унумдорлиги ва аҳолининг даромадлари камайиб, пировард натижада халқ фаровонлиги пасайиб кетаётганлиги мана шундандир. Статистиканинг кўрсатишича, ҳозир Ўзбекистонда аҳоли жон бошига ҳисоблаганда даромади 75 сўмдан ошмайдиган 8 миллион 800 мингга яқин киши яшаб турибди, бу эса аҳолининг 45 процентини ташкил этади. Мутахассисларнинг ҳисоб-китобларига кўра, кун кечириш учун камида 85 сўм зарурлигини эътиборга оладиган бўлсак, ана шу кишилар ҳозир қандай қийинчилик билан учма-уч яшаб келишаётганига ўзингиз баҳо беришингиз мумкин.

Иккинчидан, республика халқ хўжалиги бир ёқлама, айтишим мумкинки, ҳаддан ташқари ихтисослаштирилганлигидир. Шундай аҳвол вужудга келдики, қишлоқ хўжалиги билан бир қаторда саноатда ҳам асосан хом ашёни бирламчи қайта ишлаш тармоқлари устунлик қилмоқда, тайёр маҳсулот, биринчи навбатда халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқарувчи тармоқлар эса арзимас салмоққа эга. Ҳозир қишлоқ хўжалик хом ашёсининг талайгина ҳажми (пахта толаси, хом ипак ва бошқа кўпгина хом ашё маҳсулотлари) республикадан олиб кетилмоқда, айни вақтда эса аҳолининг истеъмол товарларига бўлган эҳтиёжини қондириш учун 8—9 миллиард сўмликка яқин тайёр маҳсулот олиб келинмоқда.

Электроника, асбобсозлик, радиотехника, мураккаб рўзғор техникаси ишлаб чиқариш каби ва бошқа кўпгина сермеҳнат илғор тармоқлар мутлақо қониқарсиз ривожлантирилдики, бу тармоқлар республиканинг меҳнат ресурслари ошиб-тошиб ётган аҳолисини иш билан яхшироқ ва кўпроқ таъминлай олган бўлур эди. Республикада сув кўп сарфланадиган ва зарарли ишлаб чиқаришлар асоссиз равишда ривожлантирилди.

Қишлоқ хўжалигининг ўзида аввало тармоқларнинг сердаромадлиги ва меҳнат сарфини, табиий ер потенциалидан яхшироқ фойдаланишни эътиборга олиб унинг структурасини тубдан қайта кўриб чиқиш зарур. Республика пахтачилигидаги ишларнинг аҳволига: пахтанинг нархи, пахта яккаҳокимлигини тугатиш масалаларига ғоят зудлик билан эътибор бериш зарур, албатта. Нарх-наво ислоҳоти бошқа қишлоқ хўжалик экинлари ҳамда чорвачилик маҳсулотларига ҳам дахл қилиши лозим.

Учинчидан, ишлаб чиқарувчи кучлар ва аввало саноат объектлари асосан стихияли равишда, аниқроғи эса ҳар хил ўзбошимчалик, буйруқбозлик қарорлари асосида, кўпинча илм-фан, лойиҳа муассасалари обрўли мутахассисларининг тавсиялари мутлақо эътиборга олинмай жойлаштирилди. Республика саноат потенциалининг 50 процентга яқини жойлаштирилган Тошкент ва Тошкент области шаҳарлари, Фарғона, Андижон, Қўқон, Навоий шаҳарлари ҳамда республиканинг бошқа бир қанча регионлари мисолида ҳозир ана шундай жойлаштириш айниқса салбий таъсир ўтказаётганлигини кўриш мумкин.

Бундай жойлаштириш республиканинг экономикасига ва аҳоли пунктларининг экологиясига ғоят катта зиён етказганига ҳозир баҳо бериш қийин, энг асосийси эса бу ҳозир аҳолининг ҳаёт таъминотига, одамларнинг яшаши ва уйғун камол топиши учун зарур шароитларни яратишга таъсир ўтказмоқда.

Тўртинчи ва айтиш мумкинки, энг муҳим масала — республикадаги социал аҳволнинг, одамлар социал таъминоти ва улар социал жиҳатдан ҳимоя қилинишининг мутлақо қониқарсизлигидир. Қишлоқ аҳолисининг атиги 5 проценти канализация ва водопровод билан, салкам 50 проценти — нормал ичимлик сув билан, 17 проценти табиий газ билан таъминланганлигини нормал аҳвол, деб ҳисоблаш мумкин эмас. Шуни эътироф этиш керакки, қурилаётган барча чораларга қарамай, аҳолини уй-жойлар, соғлиқни сақлаш объектлари, мактаблар, болалар боғчалари, маданият, маиший хизмат объектлари ва ҳоказолар билан таъминлашда ҳозирча муҳим силжишларга эришилгани йўқ.

Қишлоқни социал жиҳатдан қайта қуриш учун бирон иш қилинмаяпти, ваҳоланки, аҳолининг асосий кўпчилиги қишлоқда яшайди.

Одамларнинг турмуш даражасига, фаровонлиги ва кайфиятига бевосита таъсир ўтказадиган ана шу барча ниҳоятда муракаб муаммоларни ҳал этиш учун ишлаб чиқилган, аммо бир-бири билан дуруст боғланмаган турли программалар ва тадбирлар мутлақо қониқарсиз рўёбга чиқарилаётганлиги бизни, айниқса ташвишлантирмоқда. Республиканинг айрим регионларини социал-иқтисодий ривожлантириш соҳасида йўл қўйилган хатоларни тузатиш учун амалда бирон-бир иш қилинаётгани йўқ.

Сизларга маълумки, биз 1991 йилдан бошлаб хўжалик ҳисобига ўтамиз. Бироқ республика бюджети катта камомад билан якунланаётган ва бундай камомад камайиш ўрнига ўсиб бораётган экан, қандай хўжалик ҳисоби тўғрисида гап бориши мумкин?

Молиявий аҳволнинг мураккаблиги яна шу билан кескинлашмоқдаки, харажатлар республика бюджетининг ҳам, маҳаллий бюджетларнинг ҳам даромад қисмининг заиф базаси билан чекланиб қолмоқда. Ҳамма жойда нарх-наво ошиб бораётганлиги кузатилмоқда. Буларнинг барчаси одамларнинг ҳаққоний норозилигига сабаб бўлиб, маҳаллий партия ва совет органларига нисбатан муносабатда танқидий кайфиятларнинг кучайишига кўмаклашмоқда.

Биз вужудга келган аҳволдан чиқиш йўлини нимада деб биламиз? Ҳозирги пайтда одат бўлиб қолганидек, ҳаммани ва ҳамма нарсани танқид қилиш, айбдорларни топишга уриниш ва шу сингарилар барчасидан осонроқ, албатта. Менинг назаримда, унсиз ва ҳимоясиз ўтмишни танқид қилиш билан обрў орттиришга уринаётган кишилар ўзларини муносиб тутмаяптилар. Шу нарса мутлақо равшанки, қийин аҳволдан чиқиш йўли энг аввало партиямизнинг принципиал позицияларига асосланиб ишларнинг аҳволига холис баҳо бериш, республикадаги вазиятни соғломлаштиришнинг конкрет ва аниқ-пухта программасини ишлаб чиқишдан иборат. Бизнингча, мазкур программанинг асосий мазмуни ва моҳияти — энг аввало халқимиз турмуши ва фаровонлигини тубдан ва кескин яхшилаш мақсадида барча соғлом кучларнинг бирлашиши ва ҳамкорлик қилишини кўзда тутади. Айни пайтда мазкур вазифани ҳал этишни келгуси беш йиллик охирига ёки 2000 йилгача қолдирмай, унинг натижаларини одамлар яқин вақтлар ичида ҳис этишлари керак.

Ишни, афтидан, биринчи галда турмушимизнинг барча соҳаларида қатъий тартиб ва интизом ўрнатишдан, раҳбар кадрларни жой-жойига тўғри қўйишдан, уларга нисбатан талабчанликни оширишдан бошлаш лозим.

Кучларни бирлаштириш тўғрисида гапирар эканмиз, Ўзбекистоннинг ҳозирги куни ва келажагига бефарқ қарамаётган, ҳозир биз бошдан кечираётган оғир аҳволдан чиқишга ўз ҳиссасини қўшишга интилаётган барча кишилар билан ҳамкорлик қилишга ва мулоқот олиб боришга тайёр бўлишимиз зарур. Ҳар бир киши ўз жойида ўзига топширилган ишни виждонан ва ҳалол бажариб, ташаббус кўрсатиши бугунги кунда ғоят муҳимдир. Олға томон боришимизнинг асосий шарти мана шундадир.

Фарғона областидаги фожиали воқеалар оқибатлари натижасида ҳам республикадаги вазият кескинлашмоқда. Бу нарса ҳозир ҳам сезилиб турибди, ўзининг оғир таъсирини ўтказмоқда. Шуни рўй-рост айтаманки, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетини республикада вужудга келган ижтимоий-сиёсий ва социал-психологик вазият жуда ташвишлантирмоқда.

Фарғона воқеалари тўғрисида гапирар эканман, шу нарсани яна бир бор таъкидлашни истардимки, айрим оммавий ахборот воситалари ва баъзи манфаатдор масъул раҳбарлар ана шу воқеаларга берган баҳолар улар фожианинг чуқур сабабларини билмасликларидан далолат беради. Гўё республикада сиёсий ҳокимиятни қўлга олиш мақсадини ўз олдига қўйган қандайдир миллатчи марказлар мавжудлиги тўғрисидаги асоссиз даъволар билан вазиятни билмасликларини, халқ-

Давоми иккинчи бетда

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ.

ЎРТОҚ Т. И. ПЎЛАТОВГА «ЎЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ ЁЗУВЧИСИ» ФАХРИЙ УНВОНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбек совет адабиётини ривожлантиришдаги хизматлари, юксак даражадаги бадиий асарлар яратганлиги ва жамоат ишларидаги фаоллиги учун ёзувчи Темир Исҳоқович Пўлатовга «Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси» фахрий унвони берилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
М. ИБРОҲИМОВ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри,
1989 йил 17 август

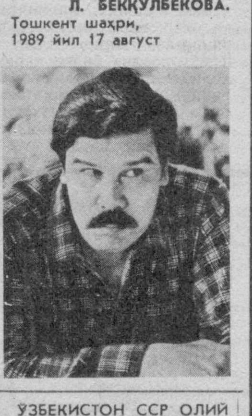

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНИ.

ЎРТОҚ В. И. ОҚИЛОВАГА «ЎЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ АРТИСТИ» ФАХРИЙ УНВОНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Кўп йиллик самарали ижодий фаолияти, Ўзбекистон хореография санъатини ривожлантиришдаги хизматлари, ижодкор ёшларни тайёрлаш ва тарбиялашга шахсий ҳисса қўшганлиги учун Ўзбекистон Давлат филармонияси «Зарафшон» ашула ва рақс фольклор ансамблининг балетмейстери — республикада хизмат кўрсатган артист Виктория Исоховна Оқиловага «Ўзбекистон ССР халқ артисти» фахрий унвони берилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
М. ИБРОҲИМОВ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри,
1989 йил, 17 август

ТИЛЛАР ТЎҒРИСИДАГИ ҚОНУН ЛОЙИҲАСИ УМУМХАЛҚ МУҲОКАМАСИДА

ТИЛ ҲУРМАТИ

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси редакциясининг ташаббуси билан яқинда Бекобод районида Ўзбекистон ССРнинг Тиллар тўғрисидаги қонуни лойиҳаси муҳокамасига бағишланган давра суҳбати бўлиб ўтди. Унда районда яшаб, меҳнат қилаётган турли миллат вакиллари, ишчи-деҳқонлар, зиёлилар, шифокорлар, партия, комсомол, касаба союзлари ходимлари ва редакциямиз ижодкорлари иштирок этдилар. Суҳбат олдидан район партия комитетининг идеология котиби Қизлархон Ҳуррамова мухтасар маъруза қилиб, корхона-ташкилотларда, меҳнат коллективларида, матбуотда лойиҳа юзасидан билдирилаётган таклиф ва эътирозлар ҳақида фикр юритди.

Давра суҳбатини газета бош муҳаррири ўринбосари **Иброҳим ҒАФУРОВ** бошлаб берди:

— Ошкоралик ва демократия туфайли жамиятимизда, кишиларимиз онгида инқилобий ўзгаришлар рўй берди. Биз ўзлигимизни англаб ета бошладик, кенг миқёсда инсоний ҳақ-ҳуқуқимизни, миллий ғуруримизни, маънавий қадриятларимизни қайта тиклаш ҳақида қайғура бошладик. Бу жиҳатдан жумҳуриятимизда Тиллар тўғрисидаги қонун лойиҳасининг эълон қилиниши ва умумхалқ муҳокамасига ҳавола этилиши ҳам тарихий воқеадир. Лойиҳа муносабати билан жойларда ўтказилаётган мулоқотлардан, баҳс-мунозаралардан аён бўлдики, ҳар қалай, халқимиз ўз тақдирига, келажагига бефарқ эмас экан. Унинг қалбида дард, шуурида фикр кўп экан. Юртдошларимизнинг ҳаётий ўй-мушоҳадаларини кенг оммага етказишда бизнинг коллективимиз ҳам баҳоли-қудрат ҳисса қўшмоқда. Редакциямиз почтасида лойиҳа муҳокамасига доир хатлар жуда кўп. Биз уларни имкон қадар газета саҳифаларида ёритиш ниятидамиз. Бугун сизнинг районингизга келишдан мақсадимиз эса битта, у ҳам бўлса, бизга ҳамиша илҳом ва мадад бахшида этувчи халқ ила юзма-юз мулоқотда бўлиш, уларнинг таклиф-мулоҳазалари билан яқиндан танишишдир. Ўйлаймизки, бугунги давра суҳбатимизда ранг-баранг фикрлар билдирилади, эҳтимол, мунозарали таклифлар ўртага ташланади. Лекин, муҳими, ҳар қандай ҳолда ҳам ҳақиқат баҳсларда ойдинлашади.

Турмат КУШЕРОВ, «КПСС XXV съезди» совхози бухгалтери:

— Мен ўзбеклар орасида яшайман. Улар билан туғишган ака-укалардек аҳил-иноқ бўлиб кетганман. Шу боис Ўзбекистон ССРнинг Тиллар тўғрисидаги қонуни лойиҳасини ўқиб, беҳад қувондим. Тил миллатнинг бор-йўқлигини билдирувчи асосий белгидир. Ҳар бир жумҳуриятда туб аҳоли тили давлат тили бўлиши табиийдир. Лекин қонун лойиҳасини тасдиқлашда маҳаллийчилик кайфиятларига берилмаслик лозим. Қонун республика территориясида яшовчи бошқа миллатларнинг манфаатларига ҳам зид бўлмаслиги зарур. Уни қабул қилишда барча миллат вакилларининг хоҳиш-иродаси билан ҳисоблашиш, лозим топилса, республикада, эҳтимол, икки тилликни, эҳтимол, уч тилликни жорий этиш жоиздир.

Қурбонали ШЕРБОЕВ, район «Кооператорлар» уюшмаси раиси:

— Ошкоралик ва демократия туфайли жумҳурият доирасида ўзбек тилига давлат тили нуфузини бериш тарихий заруратга айланди. Бироқ лойиҳа билан танишиб чиққач, ҳафсалам пир бўлди. Унда турғунлик даврига хос ҳадиксираш, ортиқча эҳтиёткорлик руҳи сезилиб турибди. Деярли ҳар бир бобда, ҳар бир моддада рус тилига алоҳида урғу берилган. Асосий эътибор, қандай бўлмасин, икки тилликни қонунлаштиришга қаратилган. Масалан, 14-, 15-моддаларда ҳокимият ва бошқарув органлари ёзишмалари, ҳисоб-китоб, статистика ва молия ҳужжатлари ўзбек ҳамда рус тилларида ёки томонларга мақбул тилда юритилиши айтилади. Хўш, бу ҳолда нима ўзгаради? Ҳеч нарса! Рус тили шусиз ҳам ҳаётимизга чуқур сингиб кетган. Деярли барча соҳа вакиллари шу тилда иш юритишга одатланиб қолишган. Бинобарин, улар ўзлари учун осон йўлни танлашлари, яъни биз учун мақбули рус тили деб туриб олишлари эҳтимолдан холи эмас. Ёки 30-моддани олайлик. Унда жойлар, кўчалар, корхона-ташкилотлар номлари ўзбекча ёзилиши, зарур бўлганда, ғуж яшайдиган миллий гуруҳлар тилига таржима қилиниши кўрсатилади. Менимча, бу нотўғри. Айниқса жой номлари таржима қилинмаслиги, фақат асл ҳолича ёзилиши шарт. Мен лойиҳага жиддий таҳрир ва ўзгартишлар киритишни лозим ҳисоблайман.

Равшан МУСАЕВ, район комсомол комитетининг котиби:

— Биз лойиҳа эълон қилинмасдан олдин Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ҳузуридаги миллатлараро муносабатлар комиссиясига мактуб йўллагандик. Мактубимизда ёшларимизнинг ўзбек тили мавқеини кўтариш, ундан амалда фойдаланиш юзасидан билдирилган 12 банддан иборат таклиф-истаклари баён этилганди. Улардан айримлари лойиҳада ўз ифодасини топди. Бироқ, яхлит олганда, лойиҳадан бизнинг кўнглимиз тўлмади. Унда ўрни бўлса-бўлмаса, рус тилини тарғиб қилишга зўр берилган, қатариқлар жуда кўп. Масалан, 1-моддада айтилган фикрлар 3-моддада айнан такрорланган. Бизнингча, иккала моддани бирлаштириш лозим. Шунингдек, қонунда давлат тилига ўтиш муддати аниқ кўрсатилиши керак.

Алимурод РАЖАБОВ, «Победа» колхози бош инженери:

— Ўз тилимизга лоқайдлигимиз оқибатида кўплаб сўзларимиз истеъмолдан чиқиб кетди. Чунончи, техника воситаларининг ота-боболаримиз томонидан ишлатиб келинган атамаларини мутлақо унутиб юбордик. Ҳозир бошқа касб эгаларини қўя турайлик, ҳатто, оддий механизаторга ёки инженерга сўқа нима десангиз, билмайди, мотига десангиз, дарҳол тушунади. Менимча, келгусида тилимиз мавқеини кўтариш, луғатимизни бойитиш учун унутиб юборилган сўзларимизни тиклашимиз зарур. Бу борада мактабларда эски ўзбек имлоси ва ёзувини мажбурий ўргатишни йўлга қўйиш ҳам фойдадан холи бўлмайди. Ўз навбатида радио-телевидение, матбуот орқали сўз бойлигимизни тарғиб қилиб боришимиз керак. Яна бир таклиф: қонунда жумҳуриятимиз мустақилликка эришган кун алоҳида сана сифатида белгилаб қўйилиши ва ҳар йили байрам қилиниши мақсадга мувофиқдир. Ва ниҳоят — лойиҳаси муҳокама қилинаётган қонун Тиллар тўғрисида эмас, Тил тўғрисида бўлиши шарт. Бу бизгина менинг эмас, балки колхозимиз меҳнаткашларининг талаб-хоҳишларидир.

Ғолиб ХОЛМИРЗАЕВ, «Далварзин» совхозининг кадрлар бўлими бошлиғи:

— Очиғини тан олиш керак, биз турғунлик йилларида сохтакорликка ҳўп ўргандик. Ўзимизни байналмилалчилар сифатида кўрсатиш мақсадида колхоз-совхозлар миқёсидаги мажлис-йиғилишларни ҳам рус тилида олиб боришга зўр бердик. Оддий меҳнаткашларни турли мазмундаги ариза-шикоятларини ҳам асосан рус тилида ёзишга мажбурладик. Бу билан аслида фақат ўз тилимизнигина эмас, буюк рус тилини ҳам камситиб келдик. Эндиликда бундай ортиқча чиранишларга, зўрма-зўракиликка чек қўйишнинг вақти етди. Токи, келгусида ҳар биримиз турли йиғинларда, раҳбарлар билан муомалада ва ёзишмаларда ўз тилимизни эркин қўллаш имконига эга бўлайлик. Бу ўз ўрнида раҳбарлик лавозимларида ишловчи бошқа миллат вакилларининг давлат тилини пухта ўзлаштиришларини тақозо этади. Қонунда бу ҳақдаги талаб-эҳтиёжлар ўзининг қатъий ифодасини топиши керак.

Мирзатурғун СИРОЖИДДИНОВ, «Зафар» йўл-қурилиш участкаси иқтисодчиси:

— Шу жиҳатдан қараганда, республикамизга четдан юборилган раҳбар кадрлар миллати ким бўлишидан қатъи назар, ўзбек урф-одатларидан, маданияти ва тарихидан ҳам яхши хабардор бўлишлари лозим. Шунда тилимиз камситилмайди, миллий қадриятларимиз топталмайди. Миллатлараро муносабатларимиз янада равнақ топади. Ҳар ҳолда, доҳий

Давоми иккинчи бетда

«ПАРТИЯНИНГ ҲОЗИРГИ ШАРОИТДАГИ МИЛЛИЙ СИЁСАТИ» ҲАҚИДАГИ КПСС ПЛАТФОРМАСИНИНГ ЛОЙИҲАСИНИ МУҲОКАМА ҚИЛАМИЗ

ҚАДРИЯТЛАР ТАЯНЧИ

МУСТАҚИЛЛИК фақат қоғозда эмас, балки амалда бўлиши керак. Бунинг учун ҳар бир иттифоқдош республика ўз миллий бойлигидан ўзи фойдаланиш, унга эгалик қилиш имконига эга бўлсин. Дейлик, Ўзбекистонда бир қанча олтин конлари бор. Лекин улар республика миллий бойлигига киритилмайди: «Умумиттифоқ фонди»га товин!

Ўзбекистон олтинлари, бошқа ер ости қазилма бойликлари, энг аввало туб аҳоли мулки бўлиши шарт. Агар шундай бўлмаса рус ўрмонлари ҳам, Донбасс кўмир конлари ҳам, Тюмень нефть конлари ҳам Иттифоқ мулкига айланиши керак эмасми, деган савол пайдо бўлади.

Бултур Югославиянинг Байна-Башта шаҳрида аёллар кийимлари тикадиган корхона билан республикамиз ёшларининг учрашуви бўлди. Биз корхонани айландик. Цехларни, ишчилар дам олаётган жойларни кўрдик. Улар тикаётган чиройли ва бежирим костюмлар қизларнинг ҳавасини келтирди. Учрашув адоғида корхона директори муовини дунёдаги бир неча давлатлар билан алоқа ўрнатишгани, ҳар йили улардан кўплаб буюртмалар қабул қилишаётгани тўғрисида ифтихор билан сўзлаб берди. «Совет Иттифоқи билан ҳам алоқа ўрнатганмисизлар?» — сўради қизлардан бири. Муовин хижолатомуз жилмайди-да: «Жон-жон деб ўрнатардигу, лекин, сизларнинг савдо ташкилотларингиз билан бир битимга келгунча ишлаб чиқаётган моделимиз эскириб, катта зарар кўриб қолишдан чўчиймиз», — деб жавоб берди.

Тўғри, ортиқча қоғозбозликлар, маҳкамабозликлар қайта қуриш шарофати билан аста-секин йўқотилмоқда. Ҳозир республикамиздаги айрим савдо тармоқлари бевосита чет эл корхоналари билан савдо-сотиқ алоқалари ўрнатишмоқда. Лекин бу ҳали жуда кам. Айтайлик, Белградда дунёдаги энг машҳур кийим-кечак, радиотехника ва бошқа маҳсулотлар ишлаб чиқадиган корхоналар билан тўғридан-тўғри алоқа ўрнатган дўконлар бир қанча. Улар ҳеч қандай марказнинг рухсатисиз керакли маҳсулотларни олиб келадилар ва сотадилар. Хўш, нимаси ёмон бунинг? Борингки, бироз нархи қимматдир. Лекин чайқовдагича эмас. Бунинг устига дўконма-дўкон, бозорма-бозор тентираб юрмайсан.

Мамлакатимизнинг ҳамма бурчакларида миллий масала кескинлашди. Қозоғистондаги, Тоғли Қорабоғдаги, Арманистон ва Грузиядаги, Болтиқбўйи республикалари ва ўзимизнинг Ўзбекистондаги можаролар... Бутун мамлакат партиямиз етовига, унинг тўғри ва одилона раҳбарлигига интизор турган бир пайтда мазкур платформа лойиҳасининг эълон қилиниши кўнгилдаги иш бўлди. Бу тадбир Иттифоқимизда йиллар давомида тўпланиб қолган муаммоларнинг ечиб берилишига, ҳақиқатнинг қарор топишига асос бўлса ажаб эмас.

Совет кишилари кўп урушларни бошидан кечирдилар: инқилоб душманлари билан, оқ гвардиячилар билан, немис-фашист босқинчилари билан... Бу жангларда миллион-миллион кишининг ёстиғи қуриди. Улар ватан бахти, келажак саодати йўлида шаҳид кетдилар. Лекин мамлакатда содир бўлган урушсиз урушлар ҳақиқий урушлардагидан даҳшатлироқ излар қолдирди. «Аргументи и факти» ҳафталигининг ёзишича репрессия қурбонлари сони Улуғ Ватан урушида ҳалок бўлганлар сонидан анча кўп. Ваҳоланки, ўша репрессия йилларида ҳам партия бор эди, оддий халқ ишонарди унга. Репрессия миллатлар бошига ҳам мислсиз кулфатлар келтирди. Ўнлаб миллат ва элатларга мансуб кишилар ўзларининг киндик қони тўкилган она юртларидан зўрлик билан бошқа жойларга кўчириб юборилди. Қримтатарлари, корейслар, балқарлар, қорачойлар, қалмиқлар, чеченлар, ингушлар, курдлар, немислар, греклар, месхети турклари бошига ана шундай қисмат тушди. 1926 йили аҳоли рўйхатга олинганда СССРда 200га яқин миллат ва элат яшаётгани қайд этилган. Сталинча репрессия даврида 60га яқин миллат ва элат аҳоли рўйхатдан ўчириб ташланган. 1977 йилги ахборотларда эса мамлакатимиздаги миллатлари сони 101тага тушиб қолгани қайд қилинади. Бу йилги аҳолини рўйхатга олиш якунларига кўра, ҳозир Иттифоқимизда яшовчи миллатлар сони 128та. Лекин СССР Фанлар академияси этнография институти мутахассислари яқинда мамлакатимизда яна 40та миллат вакиллари яшаётганини маълум қилди.

КПСС платформаси лойиҳасида партия XX съездидан сўнг юқоридагидек адолатсизликлар қоралангани, лекин улар бутунлай бартараф этилмагани тан олинади. Дарҳақиқат, турғунлик даври деб аталган йилларда ҳам миллий масалада катта хатоликлар юз берди. Марказдан ва бошқа жойлардан республикаларга раҳбар кадрлар, мутахассислар, ишчилар юбориш шиори ҳам ўзини оқлаётгани йўқ. Мен оддий бир ҳақиқатни айтмоқчиман. 1966 йилги Тошкент зилзиласи дунё халқларини титроққа солди. Мамлакатимизнинг ҳамма бурчакларидан бошпанасиз қолган тошкентликларга қурувчилар ёрдамга ошиқдилар. Вайронага айланган шаҳар қисқа вақтда тикланди, халқлар дўстлиги қудрати ила минг-минглаб уй-жойлар бунёд этилди. Лекин Тошкентда қурилган ана шу уйларнинг ярмидан кўпроғига ёрдамга келганларнинг ўзлари жойлашиб олдилар. Энди савол туғилди: ёрдамчилар бошпанасиз қолган тошкентликларга уй-жой қуриб беришга келганмидилар ёки ўзларими? Афсуски, яроқсиз бу сиёсатнинг қули бўлиб қолган кимсалар ҳозир ҳам оз эмас. Улар байналмилал тарбия ҳақида сўз кетганда ўзлари катталик қилаётган корхонада қанча руслар ва қанча миллатга мансуб кишилар борлиги тўғрисида оғиз кўпиртирадилар. Ваҳоланки, байналмилаллик ҳеч қачон процентлар билан баҳоланмаган. Байналмилаллик юракда, ишда, амалиётда бўлсагина фойда келтиради. Акс ҳолда ундай юзакичилик халқлар ва элатлар ўртасига нифоқ солиш, уларнинг қалбида ранжу алам қўзғашдан бошқасига ярамайди. Ўзбекистонда тиллар тўғрисидаги Қонун лойиҳасининг эълон қилиниши худди шундай бўлди. Бу қонун Ўзбекистон аҳолисининг 70 фоизини ташкил қиладиган ўзбек халқи манфаатидан кўра кўпроқ аҳолининг 10—15 фоизгинасини ташкил этувчи, рус тилида сўзлашувчи кишилар манфаати ҳисобига яратилган. Байналмилалликми шу?

ТИЛ МИЛЛАТНИНГ миллат эканини, халқнинг халқ эканини кўрсатувчи энг биринчи белги. Унга эҳтиётсизлик билан қаралган жойда ҳамиша фожиа юз беради. Шул боис, Ўзбекистонда ҳам бу масалага ғоят эҳтиёткорлик ва адолат билан ёндашилиши маънавий қадриятлар тикланиши лозим. Бусиз байналмилаллик ҳақида сўз юритишнинг ўзи ортиқча.

Абдусаид КУЧИМОВ.

АЛМА-АТА 91/7401 28 18/8 1325=
СЕРИЯ С-2 ТАШКЕНТ 83 ЛЕНИНГРАДСКАЯ 32 РЕДАКЦИЯ ГАЗЕТЫ УЗБЕКИСТОН АДАБИЕТИ ВА САНЬЯТИ=
ОТ ВСЕЙ ДУШИ ПОЗДРАВЛЯЮ ВАС НАЧАЛОМ ВОЗРОЖДЕНИЯ ДЕХКАНСТВА НА ДРЕВНЕЙ УЗБЕКСКОЙ ЗЕМЛЕ=ВАШ МОРИС СИМАШКО-

Газетамизга куни кеча Олмаотадан таниқли адиб Морис Симашкодан телеграмма келди. Унда республикада деҳқончиликда янги қадамлар қўйилаётганидан қувонч билдирилади. Раҳмат Сизга, Морис ака!

Тошкент. «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси редакциясига

ТЕЛЕГРАММА

Сизларни қадимий ўзбек тупроғида деҳқончиликнинг қайта тиклаш бошланганлиги билан чин дилимдан қутлайман.

Сизнинг: Морис СИМАШКО.

Боши биринчи бетда

И. А. КАРИМОВ нутқининг давоми

дан ажралиб қолганликларини, етилган муаммоларни ҳал эта олмасликларини ва пировард натижада ўзларининг фаолиятсизлиги ва муаммоларни ҳал этишга қодир эмасликларини яширишга уринмоқчи бўладилар.

Мана шу барча уринишлар замирида ўз лавозимини, идоравий ва гуруҳбозлик манфаатларини ҳимоя қилишга, турли миллат кишилари ўртасида атайин ишончсизлик туғдиришга ва республикада вазиятни издан чиқарувчи кескинликнинг доимий манбасини вужудга келтиришга интилиш сезилиб турибди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Мурожаатномасидан қуйидаги сўзларни яна бир бор такрорлашга тўғри келади: ўзбек халқининг виждони пок, Фарғона воқеалари ўзбек халқининг иродаси билан содир бўлмади. Бу воқеаларга тутуруқсиз ва ғаразли мақсадларни кўзлаб ким қандай бўёқ бермасин, тарих албатта ўзининг адолатли ҳукмини чиқаради. Байналмилалчилик, меҳмондўстлик, яхшилик, қалб саховати ҳамиша ўзбек халқига хос фазилатлар бўлиб келди. Халқимиз ҳеч қачон бошқа халқларга нисбатан душманлик кайфиятида бўлмаган. Бу қадимий ва ҳозирги тарихимиздан олинган кўпгина мисоллар билан исботланган.

Айни пайтда шуни ҳам айтиш керакки, ана шу фожианинг айбдорларини ҳимоя қилишга уринишлар ҳам асоссиздир. Ким бўлишидан, қайси миллатга мансублигидан қатъи назар ваҳшийлик ва одам ўлдиришда, ўт қўйиш ва тўс-тўполон чиқаришда айбдор бўлган шахслар жазога тортилиши зарур ва жазога тортиладилар, токи ўзбек халқининг яхши номига доғ туширилишига йўл қўйилмасин.

КПССнинг миллий масалага оид платформаси лойиҳасида таъкидланишича, халқ ўртасида ишончни мустаҳкамлаш сиёсий ислоҳот билан чамбарчас боғланган. «Бутун ҳокимият — Советларга!» шиори ҳозирги пайтда ҳар қачонгидан кўра долзарбдир, бу шиор мамлакат ва республика, ҳар бир область, шаҳар, район даражасида рўёбга чиқарилиши даркор. Бу — ҳаёт тақозосидир.

Мазкур шиорни бажариш борасида биз нималар қилаётганлигимизга бир назар ташлайлик. Партия ва совет, хўжалик органлари ўртасида вазифалар зарур изчилликка, системага амал қилмай чегаралаб қўйилмоқда. Партия комитетлари аппаратини қайта ташкил этиш, уларнинг структурасини қайта қуриш ҳозирча республиканинг социал-иқтисодий ривожланишига раҳбарликни тўла даражада таъминламаяпти. Экономиканинг айрим тармоқлари амалда эътибордан четда қолди. Бир томондан, партия комитетлари бошқарувнинг тармоқ принципидан воз кечдилар, иккинчи томондан, совет органлари бугунги кунда етилган, ўткир муаммолар ҳал этилиши учун масъулиятни ўз зиммаларига олишга тайёр эмаслар ва ўз зиммаларига олмаяптилар. Улар кўникиб қолган мавқедан — партия комитетлари соясида юришдан воз кечишни истамаяптилар. Эскича фикрлаш, ташаббус ва масъулиятни ўз қўлига олишни истамаслик, бундан чўчиш устунлик қилмоқда.

Капитал қурилишни бунга яққол мисол қилиб кўрсатиш мумкин. Ҳозирги вақтда Марказий Комитетда капитал қурилиш учун ҳеч ким жавоб бермайди. Бир вақтлар капитал қурилиш билан Марказий Комитет секретари, унинг бўлими шуғулланар эди. Бугунги кунда эса мазкур тармоқ амалда партия контролидан четда қолди. Министрлар Совети ҳам, тегишли совет органлари ҳам капитал қурилиш билан қониқарли даражада шуғулланмаяптилар. Бу нимага олиб келди? Йил сайин асосий фондларни ишга тушириш планлари барбод бўлмоқда, катта ҳажмдаги капитал маблағлар ўзлаштирилмай қолмоқда. Ҳозирги пайтда битказилмаган қурилишлар ҳажми 5,3 миллиард сўмликдан ва нормадагидан учдан бир баравардан зиёд ошиб кетди.

Узоқ давом этаётган қурилишларнинг кўпайиши республиканинг шусиз ҳам мураккаб молиявий аҳволи кескинлашувига, пулнинг қадрсизланиш жараёнлари кучайишига олиб келди. Тармоқдаги танг аҳвол янада чигаллашмоқда.

Мамлакат Министрлар Совети Ўзбекистонда мазкур тармоқ деярли барбод этилганлиги учун бизни ҳаққоний танқид қилмоқда. Бундай аҳволни тузатиш учун ғоят шошилинч чоралар кўриш зарур.

Капитал қурилиш бўлмаса бирорта ҳам тармоқ, энг аввало социал соҳа олға томон ривожлана олмайди, шу сабабли бу ҳақда батафсил гапиряпман. Аҳолимиз кўпаймоқда. Уни боқиш, кийинтириш, уй-жой билан таъминлаш лозим. Биз эса кам қуряпмиз. Қурилиш суръатлари кескин пасайиб кетмоқда. Ярим йиллик давомида социал-маданий, маиший объектларни ишга тушириш йиллик плани атиги 44 процент бажарилди. Айни пайтда ярим йиллик план бажарилди. Биз йиллик план бажарилишини қандай таъминлаймиз? Бу қандай планлаштириш, бунинг учун ким жавоб беради?

Уй-жой программаси қандай бажарилаётганлигига бир назар ташланг. Ҳар бир областда, ҳар бир шаҳарда биз фақат аҳолининг ўсиб бораётган қисминигина зўрбазўр уй-жой билан таъминлашга улгуряпмиз. Аҳвол мураккаблигича қолмоқда, аҳолини уй-жой билан таъминлаш аввалги даражада турибди. Уй-жойлар эскириб, яроқсиз бўлиб қолмоқда. Мактаб бинолари ҳам яроқсиз бўлиб қолмоқда, минглаб мактаблар ва бошқа социал, маданий, маиший объектлар авария ҳолатидадир. Энди бунга тоқат қилиб бўлмайди. Капитал қурилишдаги ишларнинг аҳволи ҳар бир районда, шаҳар ва областда конкрет кўриб чиқилиши, айбдорлар жавобгарликка тортилиши зарур.

Ижро интизоми тўғрисидаги масала бевосита шу билан боғлиқдир. Бир хил хулоса чиқариш мумкин. Халқ хўжалиги тармоқларидаги ишларнинг аҳволи яхши эмаслиги, одамлар кайфиятининг кескин ёмонлашаётганлиги интизомнинг сусайганлиги билан бевосита боғлиқдир. Кўпгина раҳбарлар ишни моҳирлик билан ташкил этиш ўрнига мажлисбозлик ва қоғозбозлик билан шуғулланмоқдалар.

Раҳбариятни ўз вақтида хабардор қилиш ва масалани ўз вақтида ўртага қўйишдан иборат эски одат амал қилмоқда. Ижрони, ишни ташкил этишни, одамларни сафарбар қилишни, қийин муаммоларни ҳал этиш йўлларини қидириб топишни ва ниҳоят қарорлар оқибатлари учун жавобгарлик ва маълум даражадаги журъатни бошқа кимдир ўз зиммасига олиши керак. Бундай механизм ҳамон бемалол амал қилиб келмоқда.

Рақамларга назар ташлаймиз; кейинги бир ярим йил ичида республика Министрлар Советида 1484 та фармойиш ва қарор, яъни ҳар куни уч-тўрттадан ҳужжат қабул қилинди. Зарур контрол йўқлиги сабабли уларнинг кўпи бажарилмаяпти. Агар ана шу ҳужжатлар бажарилишини ҳеч ким контрол қилмас экан, уларнинг нима кераги бор? Область, шаҳар ва район ташкилотларида нималар рўй бермоқда?

Бундай вазиятда раҳбар кадрларнинг ишга муносабатини тубдан ўзгартириш, топширилган соҳа учун уларнинг масъулиятини ошириш даркор.

Лениннинг сўзларини эсга олайлик. Владимир Ильич раҳбарликнинг конкретлилиги тўғрисида гапирар экан, «ҳар қандай ҳолатда ва истисносиз барча ҳолатларда коллегиалчилик муайян иш учун **ҳар бир** кишининг шахсий жавобгарлиги ғоят аниқ белгиланиши билан бирга қўшиб олиб борилиши» зарурлигини, «коллегиалчиликка таяниш билан ниқобланадиган масъулиятсизлик эса энг хатарли иллат» эканлигини неча бор таъкидлаган эди.

Бизда шундай бўлмоқдаки, биз ҳамма нарса учун жавоб берамиз, айни пайтда эса аниқ ҳеч ким ҳеч нарса учун жавобгар бўлмайди. Бу эҳтимол, бугунги кунда биздаги асосий иллатдир. Бундай ёндашув туфайли ишларимиз ёмон бораётганлигидан ажабланмаса ҳам бўлади. Бу борада, назаримда, ғоят муҳим жиҳатни қайд этиш лозим: ўзини аямасдан, бор кучини сарфлаб ишлаётганлар ҳам, нари-бери ишлаётганлар ҳам бир хил баҳоланмоқдалар. Энг аввало яхши, ташаббускор, фикрлайдиган раҳбарни кўра билиш, унинг самарали ишлаши учун барча шарт-шароитларни яратиб бериш муҳимдир. Уни бошқалардан ажрата билиш ҳамда маънавий ва моддий жиҳатдан рағбатлантириш лозим. Бизда эса ҳамма бараварлаштирилади. Яхши ходимга ҳам ёмон ходим сингари, баҳо берилади. Биз ёмон ходимга нисбатан талабчан бўлишдан, яхши ходимни эса бошқалардан ажратиб кўрсатишдан чўчиймиз, чунки унисида ҳам, бунисида ҳам жавобгарликни ўз зиммамизга олишимиз керак.

Шунга аминманки, одам биргина яхши сўз туфайли, мажозий қилиб айтганда, тоғни талқон қилиши мумкин. Афсуски, биз кейинги вақтда одамларга бундай муносабатда бўлишни деярли унутиб қўйдик. Чунки, одамга ишонч уни улуғлайди, унга ўз кучига ишонч бағишлайди. Бошқа томондан, ишончсизлик, холисона муносабатда бўлмаслик одамларнинг ҳафсаласини пир қилади ва шу туфайли биз қанчадан-қанча истеъдодли ўртоқларни бой бермоқдамиз.

Биз, раҳбарлар ҳаммамиз халқимиз бугунги кунда танбеҳ, панд-насиҳат ва кўпинча ўринсиз жазодан кўра яхши, самимий сўзга муҳтожлигини тушуниб етишимиз керак. Бунинг сабаблари ҳаммангизга маълум: узоқ вақт бизнинг халқ билан муносабатларимизда нормал, вазмин ва ҳурмат билан ёндашув етишмади.

Республикада кадрлар ишини жиддий қайта қуриш зарур. Кадрларни танлаш чоғида энг аввало уларнинг сиёсий, ишчанлик, профессионал, ташкилотчилик фазилатларига, ташаббускорлигига, масъулиятни ўз зиммасига ола билишига асосий эътиборни қаратиш зарур. Биз Ўзбекистонда етарли бўлган истеъдодли, истиқболли кишиларни топа билишимиз, уларни тарбиялашимиз ва уларга масъулиятли соҳаларни ишониб топширишимиз лозим.

Республикадаги вазиятни, урф-одатларни ва халқ анъаналарини яхши биладиган ёш, истиқболли маҳаллий кадрларни лавозимларга кўтаришни тўғри изга солиш ғоят муҳимдир. Бундай кадрларни кенг кўламда, истиқболни кўзлаб тайёрлаш керак. Айни вақтда кадрлар давомийлигини таъминлаш, фаол раҳбарлар рўйхатидан адолатсиз равишда ўчирилган кишиларни ва бугунги кунда аҳоли орасида обрў-эътибор ва ҳурмат қозонган кишиларни фаол ишга қайтариш даркор. Мана шу ишончнинг ўзи уларнинг руҳини кўтаради ва аминманки, улар ўзларига қайтарилган ишончни оқлаш учун янада зўр ғайрат билан, ҳеч нарсадан чўчимай, виждонан меҳнат қиладилар.

Буларнинг ҳаммаси бугун муҳокама қилинаётган Андижон, Хоразм область партия комитетларининг қишлоқда якка тартибдаги ёрдамчи хўжаликларни ва якка тартибдаги уй-жой қурилишини ривожлантиришни таъминлаш юзасидан олиб бораётган ишлари тўғрисидаги масалага бевосита алоқадордир. Жойларда шу масалаларнинг ўрганилиши, ҳисоботларнинг ўзи амалий ишларга қараганда ҳозирча гап кўп бўлаётганлигини кўрсатди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми ва Министрлар Совети қарор қабул қилганидан сўнг, афсуски, яхшироқ силжиш бўлганлиги сезилмаяпти.

Мен область партия комитетларининг биринчи секретарларига, область ижроия комитетларининг раисларига, район бўғинидаги раҳбарларга мурожаат этиб, яна бир бор таъкидламоқчиман: ҳозир бу вазифа принципиал, муҳим сиёсий вазифа бўлиб, бу билан ҳар куни шуғулланиш керак, йўлда учраган қийинчиликлардан қўрқмаслик ва уларни бартараф этиш лозим.

Бугунги кунда ана шу нарса олдимизда турган муаммоларни ҳал этишнинг энг оддий, энг тез бажариладиган йўлидир. Фикримни тушунтириб беришга ҳаракат қиламан. Қаранг, бугунги кунда қишлоқларимизда 240 минг оиланинг ери йўқ. 1,8 миллиондан кўпроқ ҳовли эса уй-жой қурилиши ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етиштириш учун кенгайтиришга жуда муҳтож бўлиб турибди. Шаҳарлар, район марказлари ва шаҳар типидаги посёлкаларда ер йўқлиги сабабли меҳнаткашларнинг якка тартибда уй-жой қуришга, коллектив равишда боғдорчилик қилиш ва полизчилик билан шуғулланишга имкониятлари йўқ. Фақат Тошкент шаҳрида 92 минг оила ер участкаси олиш учун навбатда турибди.

Бизда мазкур масала юзасидан жуда кўплаб қарорлар қабул қилинган, лекин афсуски, силжиш йўқ ва шу боисдан буларнинг ҳаммаси одамларда адолатли равишда норозилик туғдирмоқда, улар сиз билан бизни, партия ва совет раҳбарларини қаттиқ танқид қилишмоқда.

Биз ер улушини кенгайтириш орқали қандай масалаларни ҳал этишни хоҳлаймиз?

Биринчидан. Озиқ-овқат программасини бажармоқчимиз. Шахсий хўжаликдаги ернинг бир гектари жамоат секторидагига нисбатан тўрт баравар кўп самара беради. Шахсий ёрдамчи хўжаликнинг бир гектаридан олинаётган самара 12,5 минг сўмни, ижтимоий секторда эса атиги салкам уч минг сўмни ташкил этади.

Республикада ҳайдаладиган ерларнинг атиги 5 фоизи шахсий ёрдамчи хўжаликларга берилган, улар қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотининг тўртдан бир қисмини ишлаб чиқаришмоқда. Етиштирилаётган сабзавот, полиз экинлари, гўштнинг ярмидан кўпроғи ва сутнинг учдан икки қисми улар ҳиссасига тўғри келади. Агар муаммоларни ҳал этсак ва эҳтиёжи бўлган барча кишиларни ер участкалари билан таъминласак-чи? Агар мазкур масалаларни ҳал этишда барча кераксиз тўсиқларни олиб ташласак, одамлар ўзларини қанчалик енгил ҳис этар эдилар. Мана шунинг учун ҳам бу масалаларни зудлик билан ҳал этишга киришишимиз, ер участкаларини қандай изчиллик билан, қанча ва қайси муддатларда ажратишни социал адолат нуқтаи назаридан кўриб чиқишимиз керак. Биз шу мақсадда жойларда тузилган комиссиялар бу масалаларнинг ҳаммасини холис ва тезда кўриб чиқишларига умид қиламиз.

Иккинчидан. Бу уй-жой программасини ҳал этишни жиддий тарзда олдинга силжитади. Шуни аниқ-равшан тасаввур этиш керакки, якка тартибда уй-жой қурмасдан туриб, партия ўртага қўйган вазифани — 2000 йилга қадар ҳар бир оилани алоҳида квартира ёки уй билан таъминлаш вазифасини ҳал эта олмаймиз. Якка тартибда **уй-жой қуриш ўз салмоғига кўра уй-жой программасида 60 процентдан кўпроқни ташкил этади,** ҳозир эса ана шу кўрсаткич 89-90 процент атрофида бажарилмоқда. Ер участкалари, пул ссудалари ва зарур қурилиш материаллари ажратиб бериш бу йўлдаги асосий ғовдир. Биз масалани ҳал этишни жадаллаштиришимиз, одамларга ер беришимиз, уларни ссуда, қурилиш материаллари билан таъминлашимиз, хонадонларга сув, канализация, газ туширишимиз керак. Шундай қилсак, одамлар уй-жой қуришади.

Ҳозир эса кишилар бунга машаққат ва азият чекиб эришмоқдалар. Кишилар бюрократик аппаратнинг барча тўсиқларидан ўтишга мажбурлар. Уларнинг йўлида қанчадан-қанча амалдорлар ва тўралар учраяпти! Бу ерда порахўрлик ҳам, қонунсизлик ҳам, мазкур масаланинг сиёсий аҳамиятини батамом тушунмаслик ҳам мавжуд. Партия ва совет органлари эса шу аҳволга кўникиб қолишган. Марказий Комитетга шу хусусда кўплаб хатлар келмоқда, уларда одамларнинг арз-додлари битилган. Одамлар ер участкалари ажратиб берилаётганида пора бериш ва пора олиш расм бўлиб қолганини, жойларда эса ҳеч ким ҳаддидан ошиб кетган амалдорларга зарба бермаётганини айтмоқдалар.

Батамом бошқача ёндашувлар зарур, йўлимизга ғов бўлаётган барча нарсаларга қарши, биз билан халқ ўртасига раҳна солаётганларга қарши ҳақиқий жанг бошлаш керак. Партия комитетлари, совет органлари ана шу фактларнинг ҳаммасини принципиаллик билан ўрганиб чиқишлари, буларга сиёсий баҳо беришлари, одамларни бюрократик аппаратнинг ўзбошимчалигидан ижтимоий жиҳатдан муҳофаза этилишларини таъминлашлари керак. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари, прокуратура, суд инсоннинг қонуний ҳуқуқлари, ижтимоий адолатни ҳимоя қилишга отланишлари керак. Халқ биздан шуни талаб қилмоқда.

Учинчидан. Бу ерда ишсизлик муаммоси ҳам ҳал этилмоқда. Масалан, Фарғона областини олайлик, бу ерда 149 та колхоз, совхоз ва давлат хўжалиги бор. Агар ҳар бир хўжаликда 50-60 кишилик қурилиш бригадаси тузиб, улар қурилиш материаллари билан таъминланса, бундай бригадалар аҳоли билан шартнома асосида уй-жой қуришлари мумкин бўлур эди. Фақат шунинг эвазига 7,5 минг кишини иш билан таъминлаш мумкин бўларди. Хўжаликларда ғишт, дурадгорлик буюмлари ва бошқа нарсалар тайёрлайдиган ёрдамчи корхоналар бунёд этишга киришилса-чи. Масалан, Хоразм областида шундай иш тутиш қурилиш материаллари тақчиллигини бартараф этиш билан бирга уч йил мобайнида ишлаб чиқаришга қўшимча тарзда 2,5 минг кишини жалб этиш имконини берди. Бу одамларни ижтимоий ишлаб чиқаришга жалб этишнинг тўғридан-тўғри йўлидир. Уларга меҳнат дафтарчалари бериш, пенсия билан таъминлаш мумкин бўлади. Бунинг устига, улар ўзлари учун қуришларини, томорқа участкаси орқали эса ўз оилаларини озиқ-овқат маҳсулотлари билан кўп жиҳатдан таъминлашларини назарда тутсак, бу ишдан кўриладиган наф яққол намоён бўлади.

Тўртинчидан. Биз аёлларнинг иш билан бандлиги муаммосини ҳам бир қадар ҳал этган бўламиз. Улар ижтимоий фойдали меҳнат билан банд бўлмаган кишиларнинг анчагина қисмини ташкил этадилар. Кўп болали оилаларда аёллар болаларни тарбия қилишмоқда, рўзғор юмуши билан банд бўлиб туришибди, албатта. Умуман шуни айтишим керакки, оилада мамлакатимизнинг бўлажак гражданини тарбиялаётган оналарни ишсизлар қаторига қўшиш тўғрисидаги масалага мен шубҳа билан қарайман. Олимларимиз, мутахассисларимиз бу ҳақда ўйлаб кўришлари керак.

Аёллар томорқада, аввало, ўз оилалари манфаатини ўйлаб меҳнат қилишлари мумкин бўлур эди. Уларнинг хўжалик билан муносабатлари шартнома билан расмийлаштириб қўйилса ва шунга кўра аёллар қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириб давлатга топширсалар, улар ижтимоий фойдали меҳнат билан шуғулланган бўлур эдилар. Демак, бу ўринда ҳам уларга меҳнат стажи ҳисоблаш ва кейинчалик пенсия тайинлаш йўлларини топиш мумкин бўлади.

Бешинчидан. Ижтимоий сиёсий барқарорлик масаласи ҳам ҳал этилмоқда. Агар одамлар иш билан банд бўлмасалар, иш бўлмаса — бу офатдир, айниқса, ёшлар учун офатдир. Бекорчилик сабабли улар жамият учун зарарли хатти-ҳаракатларга йўл қўядилар, жиноятлар содир этадилар, безорилик қиладилар. Фарғонадаги фожиали воқеалар буни яққол кўрсатди.

Биз янги авлодни тарбияламоқдамиз, уларнинг кўпчилигининг эса касб-ҳунари йўқ, меҳнат қилишга ўрганишмаган. Бу кишилар бизнинг ўрнимизни эгаллашлари керак. Уларнинг тақдири қандай бўлади? Ким ҳозир бу ҳақда ўйлаяпти?

Биз ёшларни қишлоқ хўжалик ишига жалб этсак, бутун мамлакатга жар солиб бизни танқид қилишмоқда. Бу ишда ҳаддидан ошишлар, баъзан эса қўпол нуқсонлар бўлди ва уларга йўл қўйиб бўлмайди. Лекин шунга ишончим комилки, болаларни ёшликдан меҳнат қилишга ўргатиш керак. Ер участкалари ажратиб берадиган бўлсак ёшлар меҳнат қилишга рағбатлантирилади, улар ўзларини ер соҳиби деб ҳис этадилар, меҳнат кўникмаларини ҳосил қиладилар. Танг қоладиган ери шундаки, қишлоқлардаги ҳар беш хонадоннинг бирида бирорта ҳам чорва мол, 37 процентида сигир, ярмисида қўй боқилмаяпти. Андижон, Наманган ва Тошкент областларида эса аҳвол яна ҳам мушкул.

Кўриб турибсизки, ўртоқлар, қишлоқ меҳнаткашларига ер беришдек жўн туюлган масала ҳозир ҳам ижтимоий-иқтисодий, ҳам долзарб сиёсий аҳамият касб этмоқда. Шунинг учун ҳам биз бугун икки область партия комитетининг ҳисоботини эшитишни зарур деб топдик. Яна бир карра шуни таъкидламоқчиманки, барча партия комитетлари, маҳаллий Советларининг ижроия комитетлари ана шу муаммолар бутун комплексини амалга оширишга ниҳоятда масъулият билан ёндашишлари зарур; одамлар ўзларини ҳаяжонга солиб турган ўткир ижтимоий ва иқтисодий масалаларни ҳал этмаганимизни кўриб, яна бир карра ҳафсалалари пир бўлишига йўл қўйиб бўлмайди.

Ҳисобот-сайлов кампанияси бошланганлиги, халқ депутатлари маҳаллий Советларига бўлажак сайлов, сайлаб қўйиладиган партия органларининг ҳисоботлари арафасида бу, айниқса муҳимдир. Булар партия ташкилотларининг ташкилий ва ғоявий бирлигини мустаҳкамлашга, барча соғлом кучларнинг жипслашувига хизмат қилиши керак. Ҳар бир партия комитети, ҳар бир партия ташкилоти ўз платформасига, ижтимоий-иқтисодий тараққиёт муаммоларини ҳал этиш, ижтимоий-сиёсий вазиятни барқарорлаштириш юзасидан ўз ҳаракат программасига эга бўлиши керак. Пировардида гап партия барча бўғинларининг обрўсини тиклаш ва мустаҳкамлаш ҳақида бормоқда. Одамлар ҳозир бунга конкрет ишлар ва сезиларли натижаларга қараб баҳо бермоқдалар.

Биз, ўртоқлар, ёшлар муаммоларига кўпроқ эътибор беришимиз керак. Ҳозир республикадаги ёшлар ҳаракатининг аҳволи айниқса ташвиш туғдирмоқда. Биз бу ҳаракатга комсомолимиз бошчилик қилишини истар эдик, аммо афсус билан шуни қайд этишга мажбурмизки, комсомол кўп жиҳатдан етакчилик позициясидан маҳрум бўлиб қолмоқда. Кўпгина комсомол ходимлари бюрократик тўсиқлар орқасида қолиб кетишган, қоғозбозлик билан шуғулланишмоқда, жойлардаги аҳволни дуруст билишмайди. Ҳеч қачон, ҳеч қаерда бўшлиқ бўлмайди. Биз бўлмаган жойда бизнинг ўрнимизга ёшлар ва халқ билан бошқалар шуғулланадилар, буни унутмаслик керак.

Ёшларимизни бегоналарнинг қўлига ўз ихтиёримиз билан топширмаслигимиз керак, ёшлар учун, улар чин инсон, ўз диёрининг, ўз мамлакатининг чинакам ватанпарварлари бўлиб ўсишлари учун фаол курашмоғимиз лозим.

Ана шулардан тегишли хулосалар чиқариб олиш керак. Авангард бўла оладиган ёшларнинг сиёсий ташкилотини қайтадан тиклаш зарур, ёшларнинг майда-чуйда ишларига аралашишдан ўртоқларча ҳамкорлик қилишга ўтиш даркор. Ҳаммамиз ёшлар орасидаги вазиятни ўрганишимиз ва билишимиз, комсомол комитетлари учун чинакам сардорларни тайёрлашимиз, ижтимоий муаммоларни ҳал қилишда, чинакам ватанпарварлар ва байналмилалчиларни тайёрлашда уларга ёрдам беришимиз лозим.

Пахтачилик муаммоларига ҳамда ҳозирги пайтда пахта далаларидаги аҳволга алоҳида тўхталиб ўтмоқчиман. Пахтага ажратилган майдонларнинг тўртдан бир қисмида ҳар туп ғўзада биттадан тўрттагача кўсак бор, яъни планни бажариш учун зарур бўлган ҳосилнинг ярми тўпланган.

Сўнгги кунларда далаларда иш жуда бўшаштириб юборилди. Ғўза парваришига масъулиятсизлик билан қаралаётганини кўрсатувчи мисоллар кўп. Ғўзани чанқатиб қўйиб, қишлоқ хўжалик зараркунандаларига қарши вақтида чора кўрмай, ҳатто тўпланган ҳосилни ҳам бой бериб қўймоқдамиз.

Сув жуда танқис бўлмоқда. Шунга қарамай, суғоришни ташкил этишда катта камчиликлар бор. Кўпинча, сув исроф қилинмоқда, экинни бостириб суғориш, қайта-қайта суғориш ҳоллари бўляпти. Сувнинг етишмаслиги ўрнини экинни қўшимча парвариш қилиш билан тўлдириш керак.

Пахта ҳосилини машинада теришга ҳамма жойда ҳам пухта тайёргарлик кўрилмаяпти. Йиғим-терим техникасини тайёрлаш муддатлари чўзилиб кетмоқда. Ҳали тўрт мингга яқин пахта териш машинаси ишга тайёр қилинган эмас. Ғўза баргини тўктириш учун ерда ишлатиладиган аппаратлар ҳам тайёр эмас.

Бу камчиликларнинг ҳаммаси жойларда ташкилотчилик ишлари ва сиёсий ишлар бўшаштириб юборилганлигининг, хўжалик органлари, колхозлар ва совхозлар раҳбарларига нисбатан талабчанлик сусайиб кетганлигининг натижасидир. Кўп кишиларда хотиржамлик ва лоқайдлик пайдо бўлаётганлиги бизни айниқса ташвишга солмоқда. Ишимиздаги нуқсонларни баҳордаги совуқ билан яшириб кетамиз, деган кишилар хато қиладилар. Аҳволни ўнглаб олиш, пахта етиштириш юзасидан давлат буюртмаси бажарилишини таъминлайдиган миқдорда ҳосил тўплаш учун вақтимиз бор эди ва ҳали ҳам вақтимиз бор. Ўз ишимизни ана шуни ҳисобга олиб ташкил этишимиз керак. Август-сентябрь пахтазорларда меҳнат қилаётган кишилар чарчаганлиги яққол сезиладиган ойлардир. Шу сабабли далаларда меҳнат қилаётган, ижара, хўжалик ҳисобини ўзлаштираётган кишилар тўғрисида биринчи навбатда ғамхўрлик қилиш керак. Партия ва совет органлари, бошланғич партия ташкилотлари ўз фаолиятларини меҳнат коллективларига қаратишлари, вужудга келадиган муаммоларни ўз вақтида ҳал этишлари зарур. Дала шийпонлари ишини кучайтириш, сувчилар, механизаторлар, ишчилар ва колхозчиларнинг юқори унум билан меҳнат қилишлари учун шарт-шароит яратиш керак.

Йиғим-терим мавсумига қадар қолган 15-20 кун ичида ҳаммамиз зўр бериб меҳнат қилишимиз, планни бажариш учун зарур миқдорда ҳосил тўплашимиз лозим.

Ғўза парваришини кучайтириш билан бир вақтда деҳқончилик ва чорвачиликнинг бошқа соҳаларидаги ишларни ҳам бўшаштирмаслик лозим. Бизда дағал хашак тайёрлаш қониқарсиз бормоқда. Хўжаликлар ўтган йилдагидан 25-30 процент кам пичан тайёрлашди. Ем-хашакнинг сифати ҳам яхши эмас. Буларнинг ҳаммаси планларнинг бажарилишини хавф остида қолдиради. Ҳар бир хўжаликдаги ишни текшириб аҳволни ўнглаш керак.

Ҳар бир областнинг ўз хусусиятлари бор, албатта. Бинобарин ёндашувлар ва ечимлар ҳам турлича бўлиши мумкин. Партия комитетлари, совет органлари меҳнат коллективларига таяниб, ишни яхшилашнинг конкрет йўлларини, усулларини аниқлаб олишлари муҳимдир.

Энди шу ерда ўтирган одамларнинг ҳаммасини ҳам, республиканинг барча аҳолисини ҳам ҳаяжонга солаётган нарсалар тўғрисида қисқача гапирмоқчиман. Гап келгуси йилда пахта етиштириш ҳажми тўғрисида боряпти. 1990 йилда 1988 йилдаги 1710 минг тонна ўрнига 1500 минг тонна пахта толаси харид қилиш режалаштирилмоқда, яъни тола 210 минг тонна кам планлаштирилмоқда. Чигити олинмаган пахтага айлантирилганда қанча бўлишини ҳар ким ҳисоблаб чиқиши мумкин. Келгуси йилда тайёрланадиган пахта миқдори ҳақида шунинг учун гапирмаяпманки, 1990 йилдан бошлаб бизда бу кўрсаткич планлаштирилмайди. Ҳар бир колхоз ва совхоз етиштириладиган пахта ҳажмини аввало ўзининг иқтисодий манфаатларидан, ўз даромадларидан келиб чиқиб, хуллас, иқтисодий жиҳатдан мақсадга мувофиқлигини ҳисобга олиб, пахта толаси юзасидан белгиланадиган топшириққа асосланиб ўзи белгилайди. Қанча ерга нима экишни ҳар бир колхоз ва совхознинг коллективи ўзи ҳал қилади, бунда ҳар бир айрим регионнинг ўзига хос хусусиятларини ва қайси соҳага ихтисослаштирилганлигини, табиат-ер шароитларидан омилкорлик билан фойдаланишни ҳисобга олади.

Яна бир муҳим масала — пахта нархи масаласидир. Биз 1990 йил плани лойиҳаси билан иттифоқ органларига икки марта учрашдик. КПСС Марказий Комитети, мамлакатимиз Министрлар Совети ва Госплани раҳбарияти билан учрашдик. Бутун масъулиятни зиммамга олиб, ҳозир шуни айта оламанки, пахта нархи масаласи яқин ойлар ичида кўриб чиқилади. Бу муаммони ҳал қилишимиз учун ҳисоб-китобларга кўра, камида 1,5 миллиард сўм талаб қилинади. Иттифоқда бу муаммога масъулият билан ёндашмоқдалар, республикамизнинг деярли бутун аҳолиси манфаатлари ва фаровонлиги ана шу муаммони ҳал қилиш билан боғлиқ эканлигини кўриб туришибди.

Ҳозир очиғини айтиш керак, биз бу ҳақда жуда кўп гапирдик ва ҳали ҳам гапиряпмиз, аммо, минг афсуски, масалани далил-исботлар билан асослаб тўғри қўя олмаяпмиз. Москвада бизга ёмон муносабатда бўлишяпти, биз ўртага қўйган масалаларни ҳал қилишмаяпти, деган гапларга чек қўйиш керак. Биз, раҳбарлар бу масалаларни қатъият билан, билимдонлик билан ўртага қўйишимиз, уларнинг ҳал этилишига изчиллик билан эришишимиз, ҳар қандай ҳолда ҳам айбни бировларга тўнкамай ва бировларнинг орқасига яширинмай, масъулиятни ўз зиммамизга олишимиз керак.

Олдинда бизни жуда катта ишлар кутмоқда. Биз интизомни, яна бир карра интизомни мустаҳкамлаш учун ҳамма ишни қилишимиз, кадрлар масъулиятини оширишимиз, ғайрат билан, ташаббускорлик билан ҳаракат қилиб, партия ташкилотларининг обрўсини иш билан, одамларимизнинг турмушини яхшилаш билан мустаҳкамлашимиз керак.

ТИЛ ҲУРМАТИ

Боши биринчи бетда

миз В. И. Ленин Ўрта Осиёга раҳбар-мутахассисларни юборишдан олдин уларнинг туб аҳоли тилини, урф-одатини нечоғли билишлари билан қизиққани бежиз эмас.

Абдуҳамид ҚОДИРОВ, журналист:

— Бошқа миллат вакиллари бизни қадрлашлари, тилимизни ўрганиб олишлари учун аввало ўзимиз уларга ёрдам кўрсатишимиз, зарур шарт-шароитларни яратиб беришимиз лозим. Афсуски, айрим ёшларимиз буни тушуниб етмаяптилар, ҳуда-беҳуда ортиқча эҳтиросларга берилмоқдалар. Яқинда бир мажлисда қатнашдим. Касаба союз комитетининг раиси ўзбек тилида гапира олмас экан. Бундан залда ўтирган баъзи ёшлар ғоят ғазабланишди. Нотиқдан ўзбекча гапиришни, бўлмаса, минбардан тушиб кетишни талаб қилиб туриб олишди. Шубҳасиз, бу каби воқеалар бошқаларда бизнинг тилимизга нисбатан рағбат уйғотмайди. Аксинча, миллатлар ўртасига низо солиши мумкин. Шунга кўра, қонунда бошқа миллат вакиллари ўзбек тилини ўрганиб олишлари учун аниқ муддат белгилаб қўйилиши лозим.

Малик ЭГАМОВ, шоир-педагог:

— Лойиҳа такомиллаштирилиб, ўзбек тили том маънода давлат тилига айланишига ишончимиз комил. Лекин кейин нима бўлади? Уни амалда кенг қўллай оламизми? Мен бу ўринда имломизда айрим товушларни ифодалайдиган ҳарфларимиз йўқлигини, ёзувимиз мукаммал эмаслигини назарда тутяпман. Тилшуносларимиз ҳозирданоқ бу ҳақда жиддий бош қотиришлари лозим. Бўлмаса, биз ўзимизга берилган имтиёздан фойдалана олмаймиз. Иккинчидан, жой номларининг бошқа тилларга таржима қилинишига мен ҳам қўшилмайман. Айтайлик, Эшим оқсоқ деган қишлоқ номини Ишим аксак деб ёзиш ўша жойда яшовчилар учун ҳам, бошқалар учун ҳам ҳақоратдан ўзга нарса эмас.

Ҳабибулла ҚЎЗИБОЕВ: «Коммунизм» колхози касаба союз комитетининг раиси:

— Ҳақ гап, тилимизга давлат мақоми берилгач, амалга оширишимиз лозим бўлган ишларимиз жуда кўп. Масалан, республика касаба союз ташкилотларининг ўзбек тилида чиқадиган нашри йўқ. Шу сабабли бизнинг соҳамиз вакиллари кўплаб қийинчиликларга дуч келмоқдалар. Мен келгусида бу муаммони ижобий ҳал этиб, касаба союзлари ташкилотининг ўзбек тилидаги газета ва журналини ташкил қилиш лозим деб ҳисоблайман.

Наталья ЗВОНОВА, алоқачи:

— Мен ўзбек тилига давлат тили мақоми берилишига қарши эмасман. Аммо республика миқёсида фақат биргина миллий тил қўлланиши лозим деган фикрларга қўшилмайман. Акс ҳолда, ўзбекларнинг ўзларига, айниқса, қишлоқ жойларда яшовчиларга қийин бўлади. Боиси — ҳозир кўплаб соҳаларда, жумладан, алоқа бўлимлари фаолиятида асосан рус тили қўлланади. Туб миллат вакиллари алоқа ёзишмаларини ўзбек тилида битишни билмайдилар. Бундай ҳолда ўзбек тили қўлланса, бизнинг ишимизда ҳам қатор муаммолар пайдо бўлади. Шунга кўра мен икки тиллилик жорий этилиши тарафдориман.

Ҳусанбой ТЎРАБЕКОВ, шифокор:

— Ўзбек тили давлат тилига айланса, рус тилининг мавқеи пасаяди, деган шубҳа-гумонларга ҳожат йўқ. Рус тили биз учун ҳамиша миллатлараро муомала воситаси бўлиб келган ва бундан кейин ҳам шундай бўлиб қолади. Қонунда буни алоҳида таъкидлаш шарт эмас. Рус тилини ривожлантириш учун шу фан ўқитувчиларини юксак малакали қилиб тарбиялаш кифоя.

Файзулла ЗИЁДУЛЛАЕВ, район газетаси муҳаррири:

— Конституциямизда ҳар бир жумҳуриятнинг миллий тили давлат тилидир, деб таъкидланган. Агар Ўзбекистонда икки тиллилик — рус ва ўзбек тиллари қўлланса, албатта, буюк рус тили ғолиб чиқиб, ўз бойлигини сақлаб қолади ва келажакда табиий равишда ривожланиб бораверади. Ўзбек тили эса худди турғунлик давридагидек аста-секин мавқеини йўқотади. Икки тиллилик ғоясини олға сураётганлар, чамамда, кўпроқ ўз манфаатларини кўзламоқдалар.

Эмирасан ЭМИРАЛИЕВ, «Далварзин» совхози марказий устахонаси ходими:

— Мен ҳам қайси жумҳуриятда яшасанг, ўша ерлик туб аҳоли тилини ўрган, дегач шиорни ёқлайман. Лекин тил ўргатишни мажбурий равишда амалга оширмаслик керак. Тушунтириш, ишонтириш орқали йўлга қўйиш лозим. Бу борада оммавий ахборот воситаларидан унумли фойдаланиш мумкин. Ҳозир Қрим области газеталарида шундай йўл билан қримтатар тили тарғиб қилинмоқда. Бундай тажрибаларни Ўзбекистонда ҳам қўллаш ҳар томонлама фойдалидир.

Андрей ЛИ, «Октябрь 46 йиллиги» совхози шоличилик бригадаси бошлиғи:

— Дарҳақиқат, тил билган эл билади. Мен бунга 60 йиллик умрим давомида қатъий ишонч ҳосил қилганман. Шу боис қачон, қаерда бўлмай, ўзбек билан ўзбекча, рус билан русча мулоқотда бўламан. Ҳар иккала тилни ҳам яхши билишим раҳбарлик фаолиятимда ҳам, турмушимда ҳам жуда қўл келади. Лекин, очиғини айтганда, районимизда яшаётган кўпчилик миллатдошларим ўз она тилимизни яхши билишмайди. Ёзувимизни эса мутлақо унутиб юборишган. Ана шунинг оқибатида совхозимизда илк бор миллий байрамимиз нишонланганда корейсча шиор ёзадиган одам тополмай қолдик. Демоқчиманки, келгусида бу сингари камчиликларни тубдан тузатиш керак. Шу билан бирга ёшларимиз ўзбек тилини ҳам ўрганиб боришлари даркор. Чунки ўзбеклар бағри кенг, саховатпеша халқ. Уларни ҳурматлаган, тилини ўрганган одам асло кам бўлмайди.

Қизлархон ХУРРАМОВА:

— Андрей Ивановичнинг соф ўзбек тилида гапириб, фикрларини эркин-эмин баён этганининг гувоҳи бўлдингиз. Бу киши фақат оғизда эмас, амалда ҳам ҳақиқий интернационалистдир. Бригадасига турли миллат вакилларини қабул қилади. Мудом уларнинг оилавий шароити билан қизиқади, ўзбек тўй-томошаларида фаол қатнашади. Буни ўзи учун ҳам қарз, ҳам фарз деб билади. Даврамизда бутун ҳаёти ўзбек халқи тақдири билан чамбарчас боғланиб кетган яна бир мўътабар инсон — 81 ёшли онахон Наталья Акимовна Зубцова ўтирибди. У киши Далварзин чўлларини ўзлаштиришда фидокорлик кўрсатган меҳнат ветеранларидан, пиру-бадавлат оила бошлиқларидан. Ҳозир шу аёлдан сўз эшитсак.

Наталья ЗУБЦОВА, пенсионер:

— Мен асли украиналикман. Аммо тақдир тақозоси билан 20 ёшимда Бекободга келиб қолдим. 1932 йили, турмуш ўртоғим қазо қилгач, ўзбек халқига ёндашдим. Фарзандсиз бир аёл мени эрига иккинчи хотин қилиб олиб берди. Тўйимиз бўлганда авжи баҳор эди. Қишлоқ оқсоқоллари менга «Қадаминг баҳордек қутлуғ келсин, бизгаки ёндашибсан, исминг ҳам шу фаслга монанд — Баҳри бўлсин», дейишди. Мен хўп дедим. Рози бўлдим. Бутун туриш-турмушим билан ўзбекка айландим. Қишлоқ аёллари қатори далага чиқдим. Кези келганда, сув тутдим, аравакашлик қилдим, кези келганда, трактор бошқардим, фермада ишладим. Шунданми, ўзбеклар орасида обрў-эътибор қозондим. Бирор марта бўлсин ўзимни бегона ҳис этмадим. Бахтимни қарангки, ҳатто кундошим ҳам мендан саховатини аямади. Салкам ярим аср бир оилада яшаб менга заррача ёмонликни раво кўрмади. Қайтага беш фарзандимни худди ўз болаларидек кўрди. Уларни асосан ўзи тарбиялаб вояга етказди. Меҳрдан меҳр яралади деганлари рост экан. Ўзимга оқибат кўрсатган кишиларга муҳаббатим ўн чандон, юз чандон ортди. Шу сабаб қизларимни ўзбек йигитларига узатдим, ўғилларимни ўзбек қизларига уйлантирдим. Ҳозир 30 неваранинг, 21 чеваранинг бувисиман. Мен бахтим кулиб боққани учун ўзбек халқидан ўла-ўлгунча миннатдорман. Бошқаларни ҳам бу халқ билан дўст-биродар тутинишга, ўзбекларнинг тилини, урф-одатини ва маданиятини ҳурмат қилишга чақираман...

●

Суҳбатда «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасининг бўлим мудири Маҳмуд Саъдий виждон эркинлиги ҳақида сўз юритди. Ўзбек тилига давлат мақоми бериш лозимлигини таъкидлади. Бош муҳаррир ўринбосари Иброҳим Ғафуров давра қатнашчиларининг саволларига жавоб қайтарди. Жойларни номлашда йўл қўйилган хатоларни кенг жамоатчилик билан биргаликда тузатиш лозимлиги, ЗАГС бўлимларида, паспорт столларида саводли кишилар ишлашлари зарурлиги таъкидланди.

Давра суҳбатига район партия комитетининг идеология котиби Қизлархон Хуррамова якун ясаб, муҳокама қатнашчиларига миннатдорчилик билдирди.

Давра суҳбатини Абдунаби ҲАЙДАРОВ ёзиб олди

СОВЕТ КИНОСИНИНГ 70 ЙИЛЛИГИ

МИЛЛИЙ ЗАМИН ЗАРУР

Бутуниттифоқ Кинематография институтининг 70 йиллиги муносабати билан сентябрь ойда «Кино таълими ва миллий кинематографияларнинг ривожи» мавзуида халқаро симпозиум бўлиб ўтади. Биринчи марта миллий санъат келажаги ижодий кадрлар тайёрлаш масаласи билан боғлиқ ҳолда кўрилади. Икки забардаст санъаткор — Абдулла Қодирий ва Наби Ғаниев 20—30-йиллардаёқ ўзбек киносининг эртанги куни, аввало, миллий кадрларни тайёрлашга боғлиқ эканини қайд этган эдилар. Зеро, бу бугунги кун учун ҳам долзарб эканини ҳаётнинг ўзи кўрсатиб турибди.

Кинематографиямизнинг қалдирғоч арбоблари асарларида Шарқ халқларининг ўзига хос фазилатлари, миллий руҳ эса характер талқинида ҳам, воқеалар моҳияти ҳамда уларнинг ўзига хос тавсифида ҳам, муҳтга таъриф берувчи тасвир, овоз воситаларини танлашда ҳам кўзга ташланиб туради. Бунга сабаб Наби Ғаниев Шарқ маданияти анъаналарини [illegible]аниб, уни янги санъатга тадбиқ қила олганида, экран санъатининг техник ва эстетик имкониятларидан тўғри фойдаланиши бевосита суратга олиш майдончасида ўрганганидадир. Миллийлик, байналмилаллик ҳақида ҳеч баландпарвоз гаплар айтмаган, мақолалар битмаган бу санъаткор табиий равишда, ички эҳтиёж ва зарурият билан шундай лавҳалар, образлар, яхлит асарлар яратар эдики, улар шаклан содда, равон, ихчам, қизиқарли, мазмунан теран, психологик ҳолатларга, драматик воқеаларга бой бўларди.

Комил Ёрматовнинг ижодий йўли ўзгача. Унинг барча асарларини бирдек баҳолаб бўлмайди: «Хирург», «Гуллар очилганда», «Опа-сингил Раҳмоновалар» каби асарлари муваффақиятсиз чиққан. Лекин режиссёрнинг «Алишер Навоий» тарихий фильми, «Пах[illegible]ой» замонавий фильм-эртаги, «Абу Али ибн Сино» лентасининг айрим завқли эпизодлари, ҳаётий образлари бу санъаткор катта ҳаёт йўлини босиб ўтганидан далолат беради.

Кинематографиямизнинг ўрта бўғинига мансуб бўлган Шуҳрат Аббосов, Учқун Назаров, Мелис Абзалов режиссёрлик касбини эгаллаганларига қадар театрда, адабиётда, кинода ижодий-ташкилий ишлар билан муттасил шуғулланган эдилар. Бу режиссёрларнинг ижодий ўсиши ҳам бир хил эмас. Ютуқлар, кашфиётлардан кейин фикран саёз, шаклан қизиқиш уйғотмайдиган асарлар ҳам яратилди. Лекин улар миллий характернинг ўзига хос қирраларини, шахснинг муҳит, ўтмиш билан боғлиқ томонларини ҳамиша ҳис қилиб туришларини намойиш этдилар.

60-йиллардан бошлаб ёшлар ўрта мактабдан сўнг Бутуниттифоқ Кинематография институтида таълим олдилар. Кинорежиссёрлик дипломини олгач, «Ўзбекфильм» студиясида мустақил равишда фильмлар ишлай бошладилар. Улар суратга олган фильмларга баҳо беришни томошабинларга ҳавола этиб, бир неча эпизодни эслатиб ўтамиз: барзанги йигитлар икки ит кетидан узоқ қувлашди. Бечора жониворни ўз ҳолига қўймай, занглаган темир-терсак сақланадиган бир бурчакка ҳайдашди. Сўнгра итларга найза санчиб, қозонга тиқиб, шўрва қилиб ичадилар («Ит гўштидан шўрва» кинoновелласи), бошқа бир воқеа эркаклар ҳаммомида рўй беради («Одамови» киноқиссаси)... «Фалажлик» фильмидаги қуйидаги лавҳа ҳаётий деб даъво қилинади: шаҳарлик бир журналист қишлоқ кўчаси бўйлаб кетаётганида унинг ёнига трактор келиб тўхтайди. Тракторчи гўзал аёл эди. Бегона эркак билан эндигина танишган ўзбек аёли эри икки кундан буён уйга келмаётганини, уни йўқотиб қўйганини айтиб беради. Журналист тракторчи аёлнинг меҳмони бўлади. Ўрин солинади. Оппоқ чойшаб тагида момиқ кўрпа, кўрпачалар. Ёстиқ олдида нозу неъматлар билан безатилган дастурхон. Даладан қайтган аёл эса тунда бажонидил нон ёпади, ўғилчасини чўмилтиради, катта сочиққа ўраб олиб эркалагандек бўлади... От минишга ишқибоз бўлган қизалоқ уйидан йироқда — отхонада кечалари ҳам қолиб кетади. У меҳр қўйган отининг ёнида тунайдию, ҳеч ким бунга таажжубланмайди («Ҳар биримиз бироз отга ўхшаймиз» фильми).

Бу кадрлар изоҳ талаб этмайди. Улардаги воқеалар моҳияти ва содир бўлган жойи, қаҳрамонларнинг хатти-ҳаракати, хулқи-атвори шубҳа уйғотади. Ўзбек ҳаётидан йироқлиги, характернинг ясамалиги, ғоянинг саёз бўлибгина қолмай, зарарли экани кишини ҳайратга солади. Бу ҳақда афсуслар билан ёзаётганимизнинг сабаби, мазкур асарларни истеъдодли режиссёрлар (Ж. Файзиев, Қ. Камолова, Э. Эшмуҳамедов, М. Оғамирзаев) ишлаганлар.

Шу каби қанчадан-қанча ноёб истеъдод соҳиблари миллий маданият, унинг тарихи, назарияси, бугунги кунда халқ ҳаётида тутаётган ўрни ҳақида чуқур фикр юритишга (айниқса, ўқиш, махсус таълим олиш даврида) одатланмаганлар. Ўрта мактабда ҳам кино институтида ҳам «Хамса»нинг фалсафаси, «Шоҳнома»да характерлар тўқнашувининг ўзига хослиги, миниатюрадаги динамик тасвир ва «Шашмақом»нинг сержилолиги янги — XX аср санъатлари нуқтаи назаридан ўрганилмайди. Ваҳоланки, шу каби асарлар инсоният заковатини ошириб, унда ҳис-ҳаяжон, фикр уйғотибгина қолмай, кино, телевидениенинг бадиий тилини бойитиш учун ҳам хизмат қилиши мумкин. Жаҳон киносининг атоқли арбоби С. Эйзенштейн эса, «Рангли фильм яратишни кимдан ўрганиш керак?» деган саволга «адабиётдан» деб жавоб берган.

Халқ театри ҳамиша томошабин билан бирга бўлган, унинг эҳтиёжини назарда тутган. Зеро, санъаткор ҳамда томошабин ўртасида чегара бўлмаган. Томоша мухлислар ҳузурида тайёрланиб, қиёмига етказилиб кўрсатилган. Грим, либосни ўзгартириш жараёнида ҳам ихлосмандлар диққати бўлинмаган...

Маданий меросимизнинг ажойиб асарлари ҳамда улардаги кинематографик ва телевизион манбаларни кўплаб келтириш мумкин. Бироқ бу бойликнинг қадрига етмаслик натижасида миллийликка зид бўлган, бир андозада олинган фильмлар, марказий телевидение программасига тақлид қилиб тайёрланган кўрсатувлар кўпайиб кетмоқда.

Афсуслар бўлсинки, биз санаб ўтган муаммоларни яқин келажакда ҳал этиш имконияти ҳали кўринмайди. Шарқ халқлари маданияти тарихи, назарияси, амалиёти кино нуқтаи назаридан ўрганилмаяпти. Бутуниттифоқ Кинематография институтидагина эмас, бошқа махсус билим юртларида ҳам аҳвол шундай. Бинобарин, биз Ўрта Осиё ва Қозоғистон республикалари учун махсус кино ва телевидение институтини ташкил этиш масаласини қўйишимиз табиийдир. Бу олий ўқув юрти кино техникуми, эстетикаси, умуман, кинематография маданияти ҳамда рус, Ғарбий Европа, антик дунё тарихи, ҳозирги кундаги аҳволи ўрганилишини назарда тутиши, шу билан бирга, Шарқ халқларининг санъати, адабиёти, фольклори кино ва телевидение нуқтаи назаридан таҳлил қилинишига, ўзлаштирилишига асосий урғу бериши зарур. Шунда «Бобурнома»ни билмай туриб, унинг қадрига етмай туриб, кинопублицистлар ҳужжатли ва илмий-оммабоп фильмларни суратга олишга журъат этмайдилар, миниатюраларда қўлланган рангларнинг нафислигидан завқлана олмаган оператор ҳамда рассом Ўрта Осиё регионии студияларида ижод этиши мумкин бўлмайди. Фирдавсийнинг «Шоҳнома»сидаги мураккаб сюжет қурилишларини ўрганмай туриб, сценарий таркиби ҳақида фикр юритилмайди... Шунда киношуносликда ва кино танқидчилигида ўзгариш рўй беришига умид қиламиз: араб алифбосини билган, бинобарин Форобий, Ибн Сино асарларининг асл нусхалари билан таниш бўлган, мусулмон маданияти тарихини батафсил ўрганган, классик шоир ва шоираларимиз асарларининг ўзига хос поэтикасини ўзлаштирган қалам соҳиблари кино ва телевидение асарларига, эҳтимол, ўзгача ёндашарлар...

Бу ўринда республика маданий-оқартув техникуми ҳам катта ишлар қилиши мумкин. У ерда кино ва фото студиялари раҳбарларини тайёрлаш бўлимини тиклаш ва программасини кенгайтириш зарур.

Жаҳон киносининг атоқли арбоби С. Эйзенштейнни «Шарқнинг сержило санъати» ҳайратга келтирган эди. Унинг ҳаётига, ижодий фаолиятига бир Шарқ афсонаси ниҳоятда катта таъсир кўрсатган. У Фирдавсийнинг «Шоҳнома»сини қайта-қайта ўқир, паҳлавон Рустам ўз ўғли навқирон Суҳробнинг қотилига айланиши, сўнгра фарёд қилишини тасаввур этиб, ўзи ҳам йиғлар эди (шунга ўхшаш сюжет йўлини кейинчалик «Фарғона канали» сценарийсида қўллаган). Худди шу санъаткор Шарқ миниатюрасидаги тасвирдан ҳаяжонга келган, ҳамда уларни 30-йиллардаги Ўзбекистон манзаралари билан қиёслаб ўрганган. У А. С. Пушкин асарларини ўз талабалари иштирокида таҳлил қилган, М. Ромм эса шогирдларига кўпроқ Л. Толстойнинг «Уруш ва тинчлик» асарини эслатган, ундан «монтаж жумлаларини» қуришни ўрганишни тавсия этган. Бу ўринда шуни алоҳида қайд этиб ўтиш керакки, кино сирларини ўрганаётган талабалар Толстой ва Пушкиндан фақат монтаж қилишни, тасвир яратишни ўрганибгина қолмай, чуқур мутолаа қилиш даврида рус ҳаёти, рус характери, кўҳна Россияда турли даврларда ҳукм сурган турмуш тарзини ҳам ўрганадилар, кўпгина саволларига жавоб топадилар. Худди шу ёшлар кинематография институтида ўқиб, ахборот тарзидаги кўрикларда хорижий мамлакатларда суратга олинган фильмларни кўплаб кўрадилар. Сўнгра шу лентаtotal тақлид қилиб ўзларининг илк асарларини яратадилар. Ана шу кўрикларга ажратилган соатларнинг бир қисмини биз санаб ўтган машғулотлар учун сарфлаш ҳеч кимнинг хаёлига келмайди.

Шундай қилиб, ўзбек киноси классик поэзияга яқинми ёки халқ оғзаки ижодиёти дурдоналаригами?... Бу саволга ҳозир жавоб топиш қийин. Ваҳоланки Чингиз Айтматов прозаси қирғиз киносига таъсир кўрсатгани сезилиб туради. Т. Океев баъзи асарларининг сюжет қурилишида «Манас»нинг таъсирини кўрамиз. Грузия киносида қарор топган йўналишни фольклор белгилаб бергани маълум. Ўзида фожиа ва комедия унсурларини мужассамлантирган (худди халқ оғзаки ижодиёти намуналаридагидек) Грузия фильмларининг ғоявий-эстетик баркамоллигидан мамнун бўламиз. Ҳинд киносининг ривожини мусиқага, рақсга бой фольклорсиз, Р. Тагор анъаналарисиз тасаввур этиб бўлмайди. Демак, ўзбек киноси учун ҳам ана шундай мустаҳкам миллий замин зарур. Шундай экан, келажакда миллий руҳни ифода этувчи асарларни бунёд этиш, кино заҳматкашлари тайёрлайдиган ўқув юрти ўз талабаларини чуқур ўйлаб тузилган программа асосида тарбиялаши билан боғлиқ эканини унутмайлик.

Ҳамидулла АКБАРОВ

Шинг-Жонг — Уйғур ижтимоий фанлар академиясининг миллатлар адабиёти институти бўлим бошлиғи, Шарқий Туркистоннинг йирик адабиётшуносларидан бири, олим ва шоир Маҳмуд Зодий шу кунларда Тошкентда меҳмон бўлиб турибди. У кишининг «Девони луғотит турк» ва «Қутадғу билиг»ни нашрга тайёрловчи таҳрир ҳайъатининг масъул аъзоси сифатида амалга оширган, ишлари Маҳмуд Кошғарий ижодига бағишланган йирик илмий мақола уйғур илмий ва адабий жамоатчилиги томонидан қизғин қарши олинди.

Шарқий Туркистонда ўзбек адабиётини тарғиб қилиш борасидаги фаолияти ҳам диққатга сазовор. Суҳбатимиз асосан ана шу мавзуда бўлди.

ДЎСТЛАР САЛОМАТ БЎЛСА БАС...

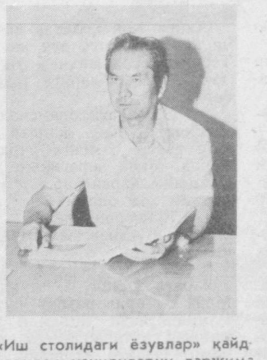

— Маҳмуд ака, ўзбек адибларининг кўплаб асарлари Шарқий Туркистонда нашр қилинаётганлигини матбуот орқали билиб турибмиз. Уйғур китобхонлари ўзбек ёзувчиларининг асарларини қандай кутиб олишмоқда?

— Ташналик билан. Такламакон чўлларида қум кечиб бораётган карвон учун сувга бўлган эҳтиёжни тасаввур қилиш қийин эмас. Бугунги уйғур китобхони учун ўзбек адибларининг асарлари ҳам ана шунчалик аҳамиятга эга десам, муболаға бўлмайди. Наинки халқ, адибларимизнинг ўзи ҳам таржима қилинмасдан аввал ўқиб қўйишади бу китобларни. Қизиқиш шу даражада кучлики, айрим таржимонлар бир асар таржимасини бир-биридан бехабар бошлаб юборган ҳоллари ҳам бўлиб турибди. Пиримқул Қодировнинг «Юлдузли тунлар» романини ўқиб чиқиб, дўстим Рақиб Илига шу асарни таржима қилишни маслаҳат бердим. У китобни мендан олиб, таржимани бошлаб юборди. Таржимани охирлатиб, Шинг-Жонг халқ нашриёти билан шартнома имзолаш учун борганида, бу роман Пекиндаги миллатлар нашриётида Мирсултон таржимасида чиқаётгани ҳақида хабар келди. Албатта, Рақиб Или учун бу жуда қаттиқ зарба бўлди. Ҳозир у бошқа асарлар таржимаси устида ишлаяпти. «Юлдузли тунлар»ни, «Улуғбек хазинаси» каби китобларни ҳозирги кунда Шарқий Туркистонда топа олмайсиз, ҳаммаси сотилиб бўлди. Бу эҳтиёж шунчаки туғилган эҳтиёж эмас. Бизнинг ўзбек адабиёти билан боғлиқлигимиз жуда катта тарихга эга. Ҳатто яқин-яқинларда, қирқинчи йилларда ҳам Тошкентда «Шарқ ҳақиқати» нашриёти араб имлосида китоб, журнал нашр қилиб, бизга юбориб турарди. Чустийнинг «Шарқ ҳақиқати» журналида босилган ўйноқи, гўзал ғазалларининг ўша йиллари Шарқий Туркистон уйғурлари орасида қанчалик машҳур бўлиб кетганини таърифлашга тил ожиз. Шоирнинг вафотидан кейин жуда хайрли ва савоб иш қилинибди: «Ҳаётнома» китоби чоп этилибди. Бизга бу китоб етиб борди ва биз албатта уни нашр қиламиз.

— Кейинги йилларда ёзувчиларимизнинг қайси асарлари уйғур тилига таржима қилинди.

— Устоз Абдулла Қодирий, Ғафур Ғулом каби ўзбек совет адабиётининг классиклари ҳақида тўхталиб ўтирмайман. Уларнинг асарлари бизда узоқ йиллардан буён ўқилиб келинмоқда. Кейинги йилларда Саид Аҳмаднинг «Келинлар қўзғолони» ҳамма театрларда ўйналяпти. Ойбек домла билан Асқад Мухторнинг «Ёшлик» журналида эълон қилинган «Иш столидаги ёзувлар» қайдларидан узундиларни таржима қилиб, Шинг-Жонг ёзувчилар уюшмасининг «Ижодиёт хабарлари» касбий журналида бостирдим. Рамз Бобожоннинг қирққа яқин рубойиларини «Торим» журнали менинг таржимамда эълон қилди. «Шарқ юлдузи» журналидан олинган Мақсуд Қориевнинг «Онамга хат» ҳикоясини «Дунё адабиёти» журнали босди. Бундан ташқари Эркин Воҳидовнинг «Руҳлар исёни» достони Абдукарим Мақсуд таржимасида, Абдулла Ориповнинг «Сийрат ва сурат» тўпламидан олинган бир туркум шеърлари «Дунё адабиёти» журналида босилди. «Торим» журнали ўзбек ёзувчиси, жигаргўшимиз Эмин Усмонни Шарқий Туркистон халқларига кенг таништирди, биз унинг китобларини ҳам яқин орада босиб чиқарамиз.

Яна шуни ҳам айтишим керакки, жуда кўп китоблар чоп этилиш арафасида. Э. Воҳидов ва А. Ориповнинг шеърлар тўпламларини Пекиндаги миллатлар нашриётига юборганмиз. Ўлмас Умарбековнинг «Одам бўлиш қийин» романини Шинг-Жонг халқ нашриёти Рақиб Или таржимасида босмоқчи.

Биз учун ниҳоятда муҳим бўлган яна бир нарса, бу ўзбек адабиётшунослари ва танқидчиларининг асарлари. Умарали Норматовнинг «Талант тарбияси» китобидан ёзувчи Эркин Воҳидов билан қилган суҳбатини таржима қилиб, «Дунё адабиёти» журналининг 1988 йилги 1-сонида бостирдим. «Адабиёт ва замон» ўзбек танқидчиларининг коллектив тўпламидан олинган жуда кўп мақолаларни турли журналларимиз эълон қилди. Танқидчи ва олим Иброҳим Ғафуровнинг китоблари-ку ёзувчиларимиз орасида қўлма-қўл бўлиб кетди. Яқинда у кишининг «Лириканинг юраги» китоби таржимасини бошладим. Шу китобдан «Лирикада инсон характери» номли чўнг мақолани ҳам «Дунё адабиёти» журнали ва Шинг-Жонг педагогика институтининг илмий журналлари яқин орада босишса керак. Умуман бу кишининг асарларига қизиқиш катта. Хабаринглар бўлса керак, «Қашқарда» деб номланган, ўзгача илҳом ва лутф билан ёзилган сафарномани йирик адибимиз Турғун Олмос таржима қилиб, «Торим» журналида бостирди. Мана куни кеча бу ерда «Ўттиз йил изҳори» китобини олдим.

Сизларда-чи, уйғур ёзувчиларининг китоблари босиляптими?

— Ҳа, босиляпти. Маҳмуд ака, кейинги режаларингиз ҳақида сўзлаб берсангиз.

—Ҳозирги кунларда мен кўп жилдлик «Уйғур адабиёти тарихи» ва «Уйғур адабиёти антологияси» устида иш олиб боряпман. Бу ишлар кўлами ва салмоғи жиҳатидан жуда йирик бўлиб, мумкин қадар қаттиқ меҳнат талаб қилади. Шу билан бирга ўзбек ёзувчиларининг асарларини таржима қилиб уйғур халқига таништиришдек хайрли ишни давом эттирамиз. Мен юқорида айтиб ўтган асарлар, таржима қилинган асарларнинг ҳаммаси эмас, хотирамда қолганларини айтдим. Жуда кўп асарлар таржима қилинди. Худо хоҳласа, қайтиб борганимдан кейин, таржима қилинган асарлар рўйхатини тузиш ниятим бор. Ўткир Ҳошимов, Ғаффор Ҳотамов, Омон Мухтор, Мурод Муҳаммад Дўст, Оқилжон Ҳусанов, Неъмат Аминов, Тоҳир Малик, Муҳаммад Солиҳ, Шавкат Раҳмон, Хуршид Даврон, Нурали Қобул, Мирза Кенжабоев... Э-ҳе, жуда кўп ўзбек ёзувчиларининг асарларини таржима қилишни режалаштирганмиз. Бу ёғига шоир Чустий таъбири билан айтганда, «Бизга олам тинч бўлиб, дўстлар саломат бўлса бас».

— Раҳмат. Сиз ҳам соғу-саломат бўлинг. Эзгу-ниятларингизнинг амалга ошишига тилакдошмиз.

Суҳбатни Муҳаммад ҲАМРОЕВ ёзиб олди

Абдулло Умар НАСИФ:

МАҚСАДИМИЗ—РАҲМ-ШАФҚАТ

СССР Европа қисми ва Сибир мусулмонлари диний бошқармасининг ташкил топганига 200 йил ва бу ерларда ислом динининг тарқала бошлаганига 1100 йил тўлиши муносабати билан Уфа шаҳрида бўлган тантаналарда қатнашиш учун келган Жаҳон Ислом Робитасининг ҳайъати Тошкентда тўхтаб ўтди.

Чет эллардаги ватандошлар билан маданий алоқа боғлаш Ўзбекистон «Ватан» жамиятининг масъул ходими Аҳмаджон ЛУҚМОНОВ ҳайъат раиси, Жаҳон Ислом Робитасининг Бош котиби доктор Абдулло Умар НАСИФ билан суҳбатда бўлди.

— Муҳтарам доктор жаноблари, Жаҳон Ислом Робитасининг мақсадлари ва Совет Иттифоқига қилаётган сафарингиздан кўзлаган ниятингиз ҳақида сўзлаб берсангиз.

— Жаҳон Ислом Робитасининг қароргоҳи Саудия Арабистонининг Маккаи Мукаррама шаҳрида жойлашган. Ташкилотимизнинг асосий мақсадлари жаҳонда ислом динини тарқатиш ва уни мустаҳкамлашдан ташқари мусулмонлар яшайдиган мамлакатларда масжид ва мадрасалар қуриш, диний китоблар тарқатиш, мусулмонларга ёрдам, алхусус, етим-есирлар, майиб ва мажруҳларга кўмак қилишдан иборатдир. Мухтасар сўзласак, мақсадимиз раҳм-шафқат бўлиб, муҳтожларга иноят кўрсатишдир.

Энди, Совет Иттифоқига қилаётган зиёратдан ниятимиз СССР Оврупо қисми ва Сибир мусулмонлари диний бошқармасининг 200 йиллигини тажлил қилиш маҳфалида иштирок қилишдур.

— Ўзбекистонга қисқа фурсатга келган эрсангиз-да, Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диний бошқармасида бўлдингиз, жумҳуриятимизнинг баъзи шаҳарларини томоша қилдингиз. Юртимиздан олган илк таассуротларингиз тўғрисида гапириб берсангиз.

— Бизнинг ҳайъатимиз тўғри Самарқандга келиб тушди. Мақсадимиз Ўзбекистон жумҳурияти билан, озгина бўлса-да, танишиш эди. Самарқандда шаҳар осори атиқаларини кўрдик. Ўзбек халқининг маданий мероси билан яқиндан танишдик. Инчунун, мозият туҳфаларини бу шаклда сақлай олган халқ маҳоратига офарин демай илож йўқ.

Яна шуни таъкидлаш лозимки, сўнгги йилларда Михаил Горбачев бошлаган демократик қадриятларни кенгайиб бориши натижасида ўзбек мусулмонлари ўзларининг вожиботларини адо этишларида янги-янги қулайликларга эга бўлиб, улар, асосан, кўплаб масжидлар очиш, кўҳна масжид ва жомеларни таъмирлаш каби ишларда намоён бўлмоқда.

Табиийки бундай ҳолат бизни хушнуд қилади.

— Доктор жаноблари, маълумки, Ўзбекистон фарзандлари турли сабабларга кўра дунёнинг бир талай мамлакатларида туз-насибаларини териб юрибдилар. Жумладан, Саудия Арабистонида ҳам ўзбек жолиялари истиқомат қилишади. Ана шу кишиларнинг қариндошлари бизга мурожаат қилиб, ўзаро алоқалар ўрнатишда, борди-келдини йўлга қўйишда кўмагимизга муҳтож эканликларини изҳор қиладилар. Шу важҳдан ҳам Сизга яна бир савол: Жаҳон Ислом Робитаси бу борада қандай ёрдам кўрсатиши мумкин!

— Дарҳақиқат, юқорида зикр қилиб ўтганимдек, бизнинг ташкилотимиз дунёнинг қайси тарафида бўлишидан қатъи назар аҳли муслимга ёрдам қўлини чўзади. Чунончи, Саудия мамлакатида истиқомат қилувчи Ўзбекистон фарзандлари ҳам бизнинг иноятимиздан бобаҳра бўлишлари табиий. Зеро, бунга Михаил Горбачев бошлаган янгиланиш сиёсати ҳам кафолат бўлмоқда.

— Газетамизнинг жумҳурият ичкариси ва ташқарисидаги ўқувчиларига тилакларингизни билдирсангиз.

— Мен уларга ҳамиша муваффақият ёр бўлишини истайман.

— Суҳбатингиз учун самимий ташаккуримизни билдирамиз.

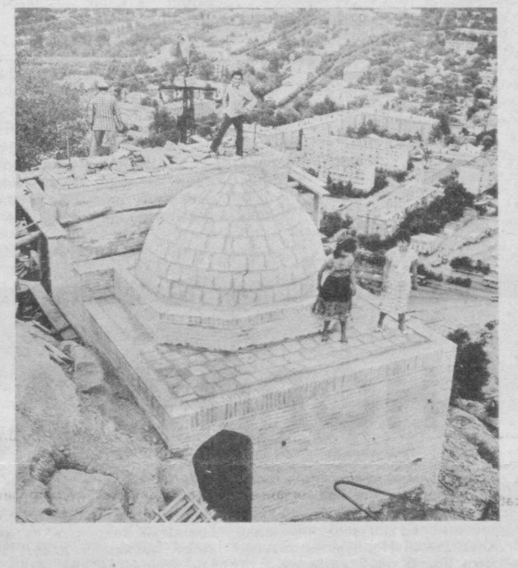

БОБУРНИНГ «ОҚ УЙ»И ТИКЛАНДИ

Улуғ шоир бобомиз Бобур Мирзо — «Ҳавоси хўб ва оқар суви фаровон» деб айтган Ўш бугун янада гўзал бўлиб кетди. Бир пайтлар айрим амалпараст раҳбарларнинг қарори билан Сулаймон тоғи устидаги Бобурнинг «Оқ уй»и бузиб ташланган эди. «Оқ уй»ни қайта тиклаш борасидаги ўшликларнинг ташаббусини нафақат Ўш областидаги, шунингдек Ўзбекистондаги меҳнаткашлар ҳам қўллаб-қувватладилар. Бу иш учун махсус 000700123 рақамли ҳисоб дафтари очилди. Бу ҳақда «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ҳам ўтган йилги сонларидан бирида шоир Шавкат Раҳмоннинг мақоласини эълон қилган эди. Мана, ниҳоят орзу ушалди. Яқинда Бобурнинг «Оқ уй»и қайта тикланди.

Тоҳир ака санъаткор эмас, аммо Навоий, Фузулий ғазалларини меъёрига етказиб куйлайди. Эркин Воҳидовнинг минглаб мисраларини ёддан ўқийди.

Тоҳир ака тарихчи ҳам эмас, аммо мозийдан гап очилса янада бийрон бўлиб кетади.

Тоҳир аканинг тилшунослик илмига мутлақо алоқаси йўқ. Аммо у киши билан суҳбатлашсангиз, дилингиз равшан тортади, лутфу забонимиз нақадар бой, жозибали эканлигини ҳис этасиз.

Тоҳир ака Миродилов — шифокор, пойтахтдаги медицина тез ёрдами клиник касалхонасининг бош врачи. Ширин сўзи, ширали овози, касбига муҳаббати беморлар дардига малҳам, десак муболаға бўлмас.

Яқинда Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми кўп йил самарали ишлаганлиги ва соғлиқни сақлаш тармоғини ривожлантиришдаги хизматлари учун Тоҳир Миродиловга «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган соғлиқни сақлаш ходими» фахрий унвонини берди.

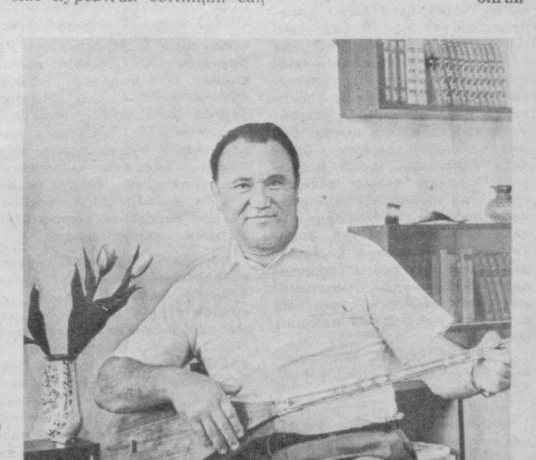

СУРАТДА: Т. Миродилов
С. МАҲКАМОВ суратга олган

Ҳақиқатни рўй-рост айтайлик

Ўзбекистон ССР Ёзувчилар союзида «Адолат» кенгашининг навбатдаги йиғилиши бўлиб ўтди. Унда улуғ ўзбек шоири ва мутафаккири, ўзбек адабий тилининг отаси Алишер Навоийнинг 550 йиллиги, атоқли совет адиби Абдулла Қодирийнинг 95 ва 100 йиллигига тайёргарлик билан боғлиқ кенг йўналишдаги ишлар режаси муҳокама қилинди. Маданиятимизнинг шу икки улуғ санаси аҳамияти ҳақида Ўзбекистон ССР Ёзувчилар союзи правлениесининг биринчи котиби, СССР халқ депутати Одил Ёқубов сўзлади ва олиб борилаётган ишлар ҳақида ахборот берди. Тайёргарлик ишларини жадаллаштириш ва миқёсини кенгайтириш уқтирилди.

Кенгашда Ўзбекистон халқ шоири Шукрулло, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Мирмуҳсин, таниқли жамоат арбоби Сулаймон Азимов, «Ёшлик» журналининг бош муҳаррири Омон Матжон, шоир Жамол Камол, Мукаррама Муродова, Тўра Мирзо, танқидчилар Норбой Худойберганов, Аҳмад Алиев, Иброҳим Ғафуров сўзга чиқдилар. Репрессия қурбонлари бўлган адибларнинг асарларини тўхтовсиз нашр этиш, сталинизм ва ундан кейинги турғунлик йилларида юз берган ноҳақликларни очиб ташлаш, бор ҳақиқатни рўй-рост айтиш каби масалалар устида қизғин фикр алмашилди. Шу йил сентябрь ойида конференция ўтказишга келишиб олинди. «Адолат» кенгаши йиғинини Ўзбекистон халқ ёзувчиси Темур Пўлатов олиб борди.

ҚАРДОШ ТИЛДА

Ўтган йили шоир Жамол Камолнинг бир туркум шеърлари Озарбойжоннинг «Адабиёт ва инжасанъат» газетасида (5 август сони) эълон қилинган эди. «Озарбойжон пионери» газетаси шу йилги 5 июль сонида шоиримизнинг Аҳад Мухтор таржимасида бир неча шеърларини чоп этди.

Қардош республиканинг обрўли адабий-бадиий, ижтимоий-сиёсий журнали «Улдуз»нинг шу йилги 7-сонида Жамол Камолнинг «Инқилоб», «Умр», «Умид», «Билмаса билмас», «Қаёнда» каби шеърлари «Адабий дўстлик меридианларида» рубрикаси остида берилди. Таржимони А. Мухтор.

БИЛДИРИШ

Шу йил 8 сентябрь соат 19да Ўзбекистон ССР Ёзувчилар уюшмасида «Янги шеър оқшоми» мушоираси бўлади.

Даврани Ўзбекистон ССР халқ шоири Эркин Воҳидов олиб боради.

Мушоира шарти: Ҳар бир шоир — унвонлими, унвонсизми, ҳаваскорми — қатъи назар, ўзи ихлос қўйган шоирдан бир шеър ва ўзининг янги бир шеърини ўқиши керак.

Мушоирага марҳамат!

ШАҲРИМ—ФАХРИМ

Шу йил 5-6 августда А. С. Пушкин номидаги Наманган шаҳар маданият ва истироҳат боғи Фарғона водийси, қардош Туркманистон, Тожикистон, Қирғизистон меҳнаткашлари, Тошкент, Самарқанд ва бухоролик меҳмонлар билан гавжум бўлди. Бу ерда «Менинг шаҳрим — менинг фахрим» мавзуида оммавий сайл ташкил этилди. Боққа кираверишда — «Беш йиллик» номидаги бирлашма, «Гулзор» чойхонаси территориясида «КПСС XXV съезди» номидаги аврли газламалар ишлаб чиқариш бирлашмаси, боғ ўртасида шаҳар соғлиқни сақлаш бўлимига қарашли шифохоналар, унинг рўпарасида Тикувчилик бирлашмаси, катта фаввора ёнида «Ўзэлектротерм» ишлаб чиқариш бирлашмаси, «Ўзбекистон ССР 50 йиллиги» номидаги шойи газламалар ишлаб чиқариш бирлашмасининг кўргазмалари намойиш этилди.

«Тарона» ансамбли раҳбари Муҳаммаджон Мирзаев, «Нилуфар» рақс ансамбли, унинг бадиий раҳбари Мирабдулла Холиқов қатнашчилар Азиза Мавлонова, Муҳайё Бойхонбоева ва Муниса Султонованинг чиқишлари ҳаммани мамнун этди.

Шаҳар ижроия комитети ҳамда маданият ва истироҳот боғи ташкил этган жюри ҳайъати оммавий сайл иштирокчилари фаоллигини баҳолади. Шойи газламалар ишлаб чиқариш бирлашмаси коллективи фахрли биринчи ўринни эгаллади. Бу коллективга 1200 сўмлик видеомагнитофон берилди.

Аврли газламалар бирлашмаси ва шаҳар соғлиқни сақлаш бўлимига иккинчи, учинчи ўринлар ва эсдалик совғалари топширилди.

Т. СУЛАЙМОНОВ

ВАРАҚЛАНАДИГАН КАЛЕНДАРЬ

«Ўзбекистон» нашриёти улуғ доҳиймиз В. И. Ленин таваллудининг 120 йиллиги ҳамда Октябрь инқилобининг 72 йиллиги муносабати билан «В. И. Ленин. 120 йил» деб номланган варақланадиган календарни чоп этмоқда.

Ўзбек, рус ва инглиз тилларида нашр этилаётган бу календарь 14 саҳифадан иборат. Унинг муқовасида доҳийнинг Н. В. Томский ижодига мансуб оқ мармардан ишланган ҳайкали тасвирланган. Ойларга бўлинган саҳифалар эса доҳий ҳаётига доир рассомлик, ҳайкалтарошлик санъати асарларидан намуналар билан безатилган. Масалан, январь ойи варақасидаги рассом В. Бринскихнинг «В. И. Ленин ҳузурига» деб номланган картинасида Ўрта осиёлик бир гуруҳ меҳнаткашларнинг доҳийни зиёрат қилиш учун мавзолей олдида навбат кутиб турганликлари ўз ифодасини топган. Февраль саҳифасида Хоразм Халқ Совет Республикасининг 1922 йилда доҳийга берилган Меҳнат ордени тасвири ва В. И. Ленинга бағишланган медаллар акс эттирилган. Апрель ойи саҳифасида эса турли йилларда В. И. Ленинга совға қилинган эсдаликлар — Ўзбекистон ССР халқ рассоми Қ. Ҳайдаров ва Қ. Юсупов томонидан 1923 йили ёғочга ўйиб ишланган саккиз қиррали стол ва уч курси. Бухоро меҳнаткашлари тиккан чопон тасвирланган.

Календарда, шунингдек, доҳийнинг Н. К. Крупская билан ҳамкорликда Туркистон хотин-қизлари делегациясини қабул қилаётгани, Мирзачўл харитаси олдида тургани, Разливдаги ҳаёти, Кремлдаги иш фаолиятини кўрсатувчи лавҳалар, унинг мамлакатимизда ва чет элларда нашр этилган асарлари, тасвирий санъатда жонланган ҳайкал ва суратларидан кўчирмалар берилган. Якунловчи саҳифадан 1991 йил календари жой олган.

Нозик дид билан яратилган ўзига хос бу мажмуанинг ҳар бир варағи чор тарафдан нақшинкор ҳошиялар билан ўралган. Уни нашрга тайёрлашда мўйқалам соҳиби, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби Нури Галиев чизган тасвирлардан ҳамда Борис Мизрохин, Владимир Дедюков олган фотонусхалардан фойдаланилган.

Н. РУСТАМОВА

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси, СССР Адабиёт фондининг Ўзбекистон бўлими СССР Ёзувчилар уюшмасининг аъзоси Саъдулла Сиёевга онаси **Райҳон АСОМИДДИН қизи** вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор қиладилар.

КООПЕРАТИВНИНГ БИРИНЧИ КУНИ

Район марказидаги илгари ғиж-ғиж бошлиқлар ўтирадиган бинода «Даво» номли кооператив шифохона очилди. Биринчи куни ҳали эшитишмаганми ёки касал бўлишга вақт тополмаганми, беморлардан дарак йўқ. Кооперативчи докторлар ҳаяжонда, укол-у, ништарларини шайлаб, уёқдан бу ёққа юришибди. Эшикдан кўз узишмайди. Чунки бемор бўлмаса, кооперативнинг ҳолига вой-да. Ниҳоят, эшикда бир киши кўринди. У аввалги болшиқларни йўқлаб келган шекилли, оқ халатлилар кўплигидан ҳайратланиб туриб қолди. Шу пайт бир врач аёл унга пешвоз чиқиб, шартта қўлтиқлади.

— Э, келинг, келинг, бухгалтер ака. Бизнинг хона буёқда. Қани, ичкарига. — Врач ташриф буюрувчини аёллар маслаҳатхонасига олиб кириб кетди. Стулга ўтқазиб сўради.

— Фамилиянгиз?

— Алиев.

— Хўш, нима безовта қиляпти? Фарзанд бўлмаяптими?

Алиев бир сапчиб тушди, ҳайратланиб калима қайтарди.

— Ўнта болам бор!..

— Тушунарли, энди бас қилмоқчисиз, шундайми?

— Нимага бас қиларканман, ижарага тўрт гектар ер олган бўлсам. Мен қаердаман ўзи?

— Сиз янги очилган «Даво» номли кооператив шифохонасидасиз, бухгалтер ака, — тушунтирди врач.

— Ахир мен эркакманку?! — дея ажабланди Алиев.

— Буни ҳозир аниқлаймиз, — врач ёрдамчисига юзланди. — Бошла!

— Вой нима қиляпсизлар?

— Алиев бир чинқирди-ю кейин нафаси ўчди.

— Ҳм, касалингиз оғир эмас, тузалиб кетасиз. Қувватдоридан укол қилдим.

— Ё тавба! — Алиев қўрқиб ўзини эшикка урди.

— Бухгалтер ака, кассага уч сўм тўлаб чекини ташлаб кетинг, — тайинлади врач ортидан. — Бир сўм кўрганимга...

Уни даҳлизда уролог қарши олиб қуюқ кўришаркан, жаврай кетди:

— Агроном ака, женконсультатцияда нима қилиб юрибсиз? Унақанги жойларга сира кира кўрманг. Ҳозир аёллар эркаклар билан ҳокимият талашиб ўлиб бўляпти, билиб бўладими, тағин... Эркакларники буёқда, юринг, ўзим кўриб қўяман.

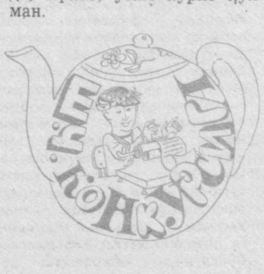

— Бошқа одамни излаб келгандим, — деди Алиев кўзлари ола-кула бўлганча.

— Унинг ўрнида менман, смена билан ишлаймиз. Менга ишонаверинг, ўн, йигирма йиллаб фарзанд кўрмаганларга чинқиртириб чақалоқ қўлтиқлатворганман, ҳа.

Уролог Алиевни икки қўлидан ушлаб хонасига қамади.

— Вой, нима қиляпсиз? — дея юлқинди Алиев.

— Уялманг, агроном ака, уялманг. Докторда уят бўлмайди. Захда кўп юрасизлар-да. — Доктор уни питирлатиб дарров илму амалини қилиб ташлади. — Мана бўлди. Кассага беш сўм тўлаб келинг. Суюнчиси кейин — биттагина қўй етади. Тойлоқнинг отини Қўчқорвой қўйинг.

Алиев жон ҳолатда қочиб чиқиб терапевтга дуч келди. Терапевт уни маҳкам ушлаганча ҳамкасбларига танбеҳ берди:

— Э, қанақа одамсизлар, ҳайронман. Ҳар қандай бемор аввал менга учраши керак. Мана, юрагининг тез уришини қаранглар. Қон босими ҳам ошган.

— Қўйворинг мени! — чинқирди Алиев эшикка ёпишиб.

— Шошилманг, раис ака, ичкарига юринг мундай. Мана бу ерда навбат кутиб турганингизда кираман деб жанжал кўтарардингиз, тўғрими? Одамга яхшилик ёқмайди-да ўзи.

— Мен касал эмасман! Ҳой, инсон!..

— Ҳамма шунақа деб ўйлайди. — Терапевт уни куч билан хонасига қамаб алламбалолар қилди. — Уч сўм тўлаб келасиз.

Кейин шўрлик Алиев қулоқ-томоқ-бурун докторининг панжасига тушди. Ҳатто тиш докторининг асирига айланди ва гапирганда чийиллатиб ҳуштак чаладиган бўлди. Яъни битта курак тиши билан ҳайрлашди.

Навбат кўз докторига келди. У ҳамкасбларини жеркир эди:

— Вой, бу одамнинг кўзи чатоқлигини кўрмаяпсизларми? Кўзи ожизлигидан учраган хонага кириб кетяпти-ку!

Даҳлиз шовқин-суронга тўлди. Ҳар томондан «уч сўм», «беш сўм», «тўрт сўм» деган овозлар эшитилар, Алиевни уёқдан буёққа тортқилардилар. У йўлини тўсганни таталаб, юмдалаб қочар эди. Бекор турган хирург унинг елкасидан ушлаганди, ғарчча тишлаб олди. Олатасир, қий-чув бошланди. Тўполонга икки бақувват йигит чек қўйди — бечора Алиевга шаппа енгсиз кўйлак кийдиришди.

— Бу бемор менга келган эди, — деди кейин психоневролог бошқаларга мағрур қараганча. Ҳозир у ҳақ эди.

Ориф ФАРМОН

ЎЙНАДАН ЧАҚАЛАМА

Қамбар УТАЕВ

ҲАЙРАТ

Куз... Хазонлар даврасида бефарқ кезасан,
Қовжираган япроқларни топтаб эзасан.
Тош отасан дарахтларга нимага? Нечун?
Табиийки, ширин-шакар меваси учун.
Улар япроқ, меваларин титрар доғида.
Шохларини синдирасан ўйнаб гоҳида.
Агарда сен бермасайдинг бунчалар озор,
Дарахтлардан ясалмаган бўлар эди дор...

ҚАБРИСТОНДАГИ ЁЗУВ

Ёнида ётибди унинг қотили,
Дўсти ҳам ёнида қотиб ётибди.
Бевафо аталган талоқ хотини
Ҳамон... ҳамон уни сотиб ётибди.
Нокасу жоҳилдан бўлай деб йироқ
Дунёдан кўзини юмганда абад.
Ўлиб ҳам қутула олмади бироқ,
Ёнида душмани ётибди ҳайҳот!

●

Эй суянчиқ, йўл бер менга,
Ҳадеб пешонамга тиралаверма!
Мустақил юргани қўясанми, йўқми!

●

Эй тўнка,
Тўқнашган бўлсак ҳам раҳмат сенга.
Кўзимни мошдай очдинг...

●

Эй мевасиз дарахт,
Бунча ҳайбатлисан, бунча соянг катта...
...Мен қуёш фарзанди.
Менга мева керак!

●

Гапирмоқчимисан?
Оғзинг тўла-ку!..
Бировнинг ғамини ея олармидинг!

Наима РАҲМОНОВА

ДАҲРИЙ

Билдирилди яхши тилаклар,
Йиғиштирмай туриб
дастурхон.
«Хато бўлмай
қаторимиздан,
Ниятларга етайлик
омон!»
Ҳамма юзга қўлини
тортди,
Ўз-ўзича сўйлаб бир
истак,
Бир дам қараб турди-ю
чалди
Фотиҳанинг ўрнига
қарсак.

СУЮНЧИ

— Ола ҳакка азондан
Шақиллаяпти нечун?
Бугун қорни оч қолиб,
Излаяптими совун?
— Вой, қизим, у
хабарчи,
Деяпти: келар меҳмон —
Уйингизни супуринг,
Нон бўлмаса ёпинг нон.
Сен ҳам тезроқ қимирла,
Ишларингни қил чаққон.
Уйимизга меҳмонлар
Кепқолар ҳализамон.
Хурсанд бўлиб, қувониб
Уйга кирди қизалоқ.
Олиб чиқди ҳаккага
Суюнчига тўрт ёнғоқ.

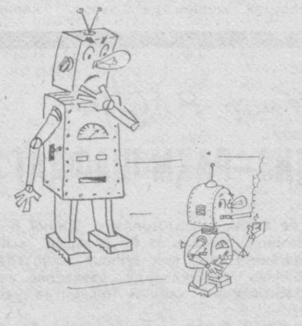

Рассом О. ХОЛИҚОВ

Рассом Рашид АБДУЛЛА

УР, ТЎҚМОҚ

Хуррам МАҲМУДОВ

НА КЛУБ БОР, НА ҲАММОМ

Деҳқонобод район Ибн Сино номидаги совхоз марказидаги «Оқработ» қишлоғи арзҳоли

Ўнқир-чўнқир ҳасратимдин ассалом,
Саломдин сўнг баҳамду-баъдаз калом.
Кемтик ишлар беадоғ, бўлмас тамом,
Ўқисалар, неажаб директор бобом.

Қишлоқ аро йўлларимиз лой ва чанг,
Йўловчилар ўтса бўлур ҳангу-манг.
Юрмасликка аҳду-паймон дер, аттанг,
Қалбим аро қайнаб чиқди бир илҳом.

Совхозимизнинг номи эрур Ибн Сино,
Қуруқ савлат, чала-чўлпа кўп бино.
Бунга келмас на ансамбль, на кино,
Сўрсанг бордир на клуб, на ҳаммом.

Ҳар бир гўша дийдиёга кўмилар,
Олди-қочди гапга чечан омилар,
Хўжайиннинг ўзи қайда чўмилар,
Баҳслашар ёшу-қари субҳи-шом.

Шум бола, хой, паншахангни қўлга ол,
Дурбинингдан биз томонга нигоҳ сол.
Неча йиллар доду-ҳасрат, шу аҳвол,
Оққа ёзди Хуррам отлиғ бир ғулом.

АЖИБ ҲАНГОМА

Яқинда гап кетди миш-миш уламо,
Борин ёзсам бўлар ўн бет рўзнома.
Бир амалга ўнта рақиб парвона,
Бир кулгилик бўлди ажиб ҳангома!

Бир соқолтой ялинади — «мени денг»,
Битта раҳбар илтимос дер — шуни денг,
Ўнта тиргак бетинч кеча-куни денг,
Бири — кўйлак, бири — чопон, бири — енг.

Бири кабоб тайёрлайди бошлиққа,
Бири каклик, қуён овлар тушликка,
Бири шишаларни — кўнгил хушликка,
Бири даъво қилар ўзин хешликка.

Югур-югур роса уч ой чўзилди,
Тўққиз рақиб ботинкаси тўзилди,
Яланг оёқ охир умид узилди,
Пала-партиш буйруқ неча тузилди.

Шоир қилур табассум ҳар кўрганда,
Асли сўрсанг, ақлин худо урган-да,
Айб эмасми дипломлилар турганда,
Пулли одам тахтга чиқиб ўтирди.

ОБУНА ДАВОМ ЭТМОҚДА

Муҳтарам муштарийлар! Барча газета ва журналлар қатори «ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ» ҳафталигига ҳам обуна давом этмоқда. Барча алоқа бўлимларида, «Союзпечать»нинг ҳамма бўлимларида обуна чекланмаган миқдорда қабул қилинмоқда. Севимли газетангизни вақтида мунтазам ўқиб борай десангиз, обуна бўлишга шошилинг.

Эслатамиз: газета чакана савдога чекланган миқдорда чиқарилади.

Обуна баҳоси бир йилга — 5 сўм 16 тийин, 6 ойга — 2 сўм 58 тийин.

НОРПЎЛАТ НЕГА АҚЛДАН ОЗДИ?

ЗОМИН РАЙОНИГА қарашли Ульянов шаҳрида Эшонбобони танимайдиган киши йўқ хисоби. Асли исми Қосимхон Ҳайдаров бўлмиш бу одам қачон, нима сабабдан «Эшонбобо» номини олгани номаълум, бироқ у ҳеч кимнинг кучи етмайдиган, эл назарида «ҳаммани пулга сотиб оладиган» қаҳрамонга айланганини аниқ. Илгари кўп йиллар шаҳарчадаги автоёқилғи станциясига «хўжайин» бўлган, ҳозир эса тахта омборида «хўжайин». Унинг гапига кирсанг, хўп-хўп, бўлмаса, кўрадиганингни кўраверасан...

Область метеорология ва стандартлаш бирлашмасининг инженери Норпўлат Акулов («Оқилов»нинг ҳужжатда бузиб ёзилгани) Эшонбобонинг қаҳрига учраганда оқ-қорани таниган, ўттиз етти ёшни қоралаган йигит эди. У белгиланган жадвал бўйича 1985 йил 17 июль куни Ульяновдаги автоёқилғи станциясини текширишга келди. Қараса, автомобилларга ёнилғи қуядиган колонкаларнинг ҳаммаси носоз: биридан бензин томяпти, бошқаси ёнилғидан «уриб қоляпти». Норпўлат хизмат вазифасига кўра иккита носоз колонкани пломбалаб қулфлади. Бу ҳақда акт ёзмоқчи эди, ёнилғи қуювчи Қодирқул Хидировдан бошқа ҳеч кимни тополмади. Ноиложликдан колонкадан фойдаланишни тақиқлаб, акт ёзиш учун эртага келишини айтди.

— Менга қаранг, ака, келишайлик, — деб қолди шу пайт Қодирқул.

— Нимани?

— Қанча бўлишини... Актингиз кимга керак?

Норпўлат кўнмади. Кетишга чоғланди.

— Жа катта кетманг, ака,— — деди Қодирқул унинг ортидан. — Тошкентдан келган сиздан катталариниям тинчитганмиз!

Норпўлат эртасига келса, бензоколонкалар ишлатиляпти, ёнилғи қуювчи эса бошқа одам. У яна бензоколонкаларни пломбалаб шаҳар матлубот жамияти идорасига борди. Ҳеч кимни топмади, ГАИ постида Қодирқулни учратди, биргалашиб станцияга келдилар. Норпўлат ундан ҳужжатларга имзо чекишни талаб қилди.

— Беринг, мен сизга қўл қўйишни кўрсатаман.

Қодирқул шундай дея кутилмаганда Норпўлатга яқинлашиб унинг қўлларига қўлларини ишқай бошлади. Худди шу лаҳзада хонага уч-тўрт милиционер югуриб киришди. Ҳаял ўтмай Норпўлатни машинага босиб олиб кетишди.

Кейинчалик маълум бўлишича, Қодирқул аввалроқ сездирмасдан Норпўлатнинг дипломатига солиб қўйишга улгурган 250 сўм пул махсус кимёвий ишловдан ўтган, бу операцияни район ички ишлар бўлимининг ходимлари бажаришаётган экан...

1985 йил 21 июлда район прокурори С. Нурқосимов Ўзбекистон ССР Жиноят кодексининг 152-моддаси 1-банди бўйича жиноий иш қўзғатди. Тергов олиб бориш прокурор ёрдамчиси А. Турсуновга топширилди У бўҳтон «дело» яратишга виждони қийналдими ёки уддасидан чиқа олмадими, кўп ўтмай иш терговчи М. Болтабоевнинг қўлига ўтди. У ишни «қойил» қилди!

Норпўлат дастлаб ўзига қўйилаётган жиноий айбни бўйнига олмади. Аммо уч кундан сўнг у билан бир камерада ётганлар бири олиб, бири қўйиб, Норпўлатдан ё айбига иқрор бўлишни, ёки беш минг сўм пул топиб келтиришни талаб қила бошлашди. Маошхўр инженернинг бунга қурби етмасди. Отаси пенсионер, уруш инвалиди, турмуш ўртоғи ҳам озгина ойлик оладиган шифокор. Шуларни ўйлаб, талабни рад этди. Рад этди-ю, шу заҳотиёқ икки безорининг оёқлари остида копток бўлди...

Норпўлат бу ҳолда ўлиб қолишидан қўрқди. Пировардида: «Порани олдим», деб ёзиб берди. Судга ишонди. Лекин...

1985 йил декабрь ойида область суди ишни Зоминда бир неча кун мобайнида кўрди. Суд область судининг аъзоси А. Бобобеков раислигида, Зарбдор район прокурори ёрдамчиси Тўхтамишев иштирокида ўтди. Иш олдиндан кўзланган мақсадга мувофиқ бир ёқлама олиб, борилганини саводсиз одам ҳам тушуниб олиши қийин эмасди. Н. Акуловнинг хизмат бўйича бевосита раҳбари, ўша операциядан кейин тезда бензоколонкага келиб Норпўлат бошлаган текширув ва ҳисоб-китоб ишларини давом эттирган Холбўтаев суд мажлисида гувоҳ сифатида гапириб, станцияда ишлаётган икки йигит ҳатто чўт қоқишни ҳам уддалай олишмаганини, шу аснода қаёқдандир бир киши келиб, ҳисоб-китобни қотириб ташлаганини, бу киши Эшонбобо эканини айтди.

— Судга алоқаси йўқ гапларни бас қилинг! — деди А. Бобобеков унинг гапини шартта бўлиб. — Лекцияни бошқа жойда ўқийсиз!..

Суд ҳукм чиқарди: Н. Акулов олти йилга озодликдан маҳрум этилди. Мазкур ҳукм шикоят-аризаси бўйича 1986 йил 19 май куни Ўзбекистон ССР Олий суди жиноят ишлари бўйича судлов коллегиясида кўриб чиқилди. Коллегиянинг каромати 6 йилни 5 йилга туширишдан иборат бўлди. 1986 йил 22 августда эса иш Ўзбекистон ССР Олий суди президиуми мажлисида қайта кўрилиб, ҳукм ва коллегиянинг ажрими бекор қилинди. Шунга кўра 1987 йил 20 май куни Сирдарё область суди Янгиерда ишни янгидан кўрди. Бу сафарги мажлисга область суди аъзоси Ў. Расулов раислик қилди. Қизиғи шундаки, у айрим ҳамкасблари ҳафта-ўн кунда кўрадиган ишни бир кунда тугатди. Кўп жиҳатдан (албатта, бу менинг шахсий нуқтаи-назарим) малакали олиб борилган бу судда жиноий ишнинг (агар шундай деб аташ жоиз бўлса) қоронғи бурчаклари ёришди, характери яққол кўзга ташланди. Шу боис ундан батафсил кўчирмалар келтиришни лозим топдим:

Судья: — Илгари Зоминда милиция ёки прокуратура ходимлари билан зиддиятга борганмисиз?

Акулов: — Ҳа, кўп бўлган. Хусусан, 1984 йилда АЗСни текширганимизда. Биз район милицияси билан ҳамкорликда ишлашимиз керак. Улар буни исташмасди... Биз берган материалларнинг натижаси бўлмасди, лоақал юқори ташкилотларга маълум ҳам қилинмасди.

Судья: — Сизни ушлаганлар орасида прокуратура ходими бормиди?

Акулов: — Йўқ. 24 июлда терговни прокуратура ходими Турсунов бошлади. 19 дан 27 июлгача район милициясининг КПЗсида ётдим. Кадоркин, Казанцев, Эратов деганлар билан бир камерада бўлдим.

Судья: — Кадоркинни топдик, қолган иккитасини биздан яширишяпти.

Акулов: — Бир куни Казанцевни қайтиб камерага олиб киришлари билан у йиқилиб тушди. Эратовдан:

— Анвар ака, нима бўлди? Нега бунақа қилишяпти?— деб сўрадим.

— Нима ишинг бор? Ҳаммаси сени деб бўляпти. Кечқурун манави иккиси сени уради, менга кучимиз етмаса, сен ҳам ёрдам берасан дейишди.

ДАРҲАҚИҚАТ, кечқурун Эратов: «Менга беш минг сўм берсанг, ишинг тўғри бўлади. Прокурор билан начальник милиция янги, улар пора олмайди, замлари билан битириш керак», деди.

Мен ўйланиб қолдим, нима бўлаётганини мулоҳаза қилдим. Ҳаммасидан ҳам калтаклашлари қўрқинчли эди. Лекин беш минг сўмни қаердан оламан? Уч минг бераман, дедим. Казанцев ташқарига чиқиб қайтиб киргач, «Улар кўнишмаяпти, бирваракайига беш минг беракансан», дея шарт қўйди...».

Гувоҳ — область давлат стандарти бўлим бошлиғи Холбўтаев Умарнинг кўрсатмасидан:

— 24 июль куни АЗСга келиб, нуқсонлар тўғрисида акт ёзиб кетдим. 26-да прокуратура ва ОБХСС вакили билан резервуарда қолган ёнилғини аниқлаш учун бордим. Хидиров, чекаман, деб ташқарига чиқиб кетди. Шу баҳонада электр токини узиб келди. Кейин ҳисоб-китоб дафтари уйда эди, деб туриб олди. Ҳолбуки, бу дафтар ишхонада, сейфда сақланиши керак. Хидиров дафтарни олиб келаман, деб уйига кетганича қайтиб келмади... Прокурорга хабар қилдик, у тафтишни давом эттиришимизни маслаҳат берди. 71 сўм камомад чиқди.

Демак, кимдир кассадан пул олган: колонка носоз бўлгач, албатта, ортиқча пул бўлади.

ИНСОН, АХЛОҚ ВА ҚОНУН

Судья: — Яна нималарни биласиз?

Холбўтаев: — Биз ишлаётганимизда Эшонбобо деган киши келиб ўзидан-ўзи ишга аралашди. У чўт қоқишга уста экан, ҳужжатларнинг қаердалигини ҳам биларкан. ОБХСС инспекторидан «Бу киши ким?» деб сўрасам, «Ҳа, шу ерда ўралашиб юради», деб қўя қолди.

Судья: — Акулов колонкани муҳрлаб, қоғоз қоралагандан кейин пул олиб очиб бериши мумкинмиди?

Холбўтаев: — Йўқ. Колонка созлангач, бизга хат ёзилади. Биз уни янги план-топшириқ билан очамиз. Извешение бланкалари эса қатъий ҳисобда туради. Акулов 11 йилдан бери ишлайди, ўз ишини яхши билади.

...Суд ишни қўшимча терговга қайтариш тўғрисида қарор чиқарди. Мен бу қарорни қонуний ёки ноқонуний деёлмайман. Бироқ Ў. Расулов юрист-судья сифатида катта малака ва маҳоратга эга бўла туриб ўша куни, назаримда, қонун олдида ҳам, виждони олдида ҳам озгина чекинди.

Н. Акуловнинг иши қўшимча терговга қилиш учун Зомин район прокурори С. Нурқосимовнинг қўлига қайтди. Ҳолбуки, Н. Акуловни қамашга дастлаб фатво берган, сўнг унга қўйилган айбларни тасдиқлаб, ишни судга топширган айнан С. Нурқосимов эди. Шундай бўлгач, бу киши ўзини ўзи инкор этишига, аниқроғи, Норпўлатни озод қилиб юборишига ким кафолат беради?

У атиги икки ҳафта «қўшимча тергов» ўтказди, кейин ишни область прокуратурасининг катта терговчиси М. Назаровга топширди. Н. Акуловга яна ўша модда билан айб қўйилиб, янги айблаш фикри ёзилди. С. Нурқосимов ўзи қилган қўшимча терговни «тўғри» деб имзо чекди. Айни чоғда келгусида иш яна қайтса, бошқа областдаги нотаниш юристларнинг қўлига ўтиб кетиб, бекор қилиниши мумкинлигидан чўчидими, эҳтиёт чорасини ўзгартириб, Н. Акуловни яшаш жойидан кетмаслик шарти билан тилхат орқали ҳибсдан озод қилди.

1987 йил 20 августда Гулистонда бошланган суд мажлисига Сирдарё область судининг аъзоси Ҳамроқул Бобоев раислик қилди. Гапнинг очиғи, у суд қиляптими ёки суднинг устидан куляптими, тушуниб бўлмади. Айбланувчи «АЗС» деб ўн марта такрорлаганида ҳам суд раиси «АЭС» деб савол бераверди. Энди, холисона айтинг-чи, ёши элликни қоралаганда ҳам автозаправка станцияси билан атом электр станциясини фарқлай олмайдиган бу ҳуқуқшунос ўта чигал ишни ҳал қила оладими? Йўқ! Бобоев ишни роса 18 кун (!) кўргач, қўшимча терговга қайтарди.

Пора — оғир ва мураккаб жиноят. Порахўр айбини тан олмаса ва прокурор уни жиноий жавобгарликка тортишни истамаса, минг сўмлаб пора билан қўлга тушган одам ҳам қутулиб кетаверади. Бордию, айбдор прокурорнинг йўриғига юрмаса ва пора олмаганини такрорлаб тураверса, гарчи чўнтагидан пора чиқмаган бўлса ҳам буни унинг бўйнига қўйишади, ҳатто «олдим» деган иқрорнома ҳам ёздиришади.

Норпўлатнинг «иши»-чи? Унинг дипломатига 250 сўм пулни солиб қўйишгани ҳам аниқ эмас. «Жабрланувчи — гувоҳ» Қодирқул бир сафар пул дипломатда эди, деб кўрсатма берса, бошқа сафар қоғоз солинадиган папкада эди, дейди учинчи бор қоғозларнинг орасида эди, деб таъкидлайди.

Бу фактга ишни кўрган барча суд раислари бефарқ қарашди. Ҳақиқатнинг юзига тик қарашга сирдарёлик қонуншунослар ҳам ожизлик қилишди. Хайриятки, иш Тошкент область судига ўтказилгач, унга бирмунча «объектив» қаралди. Ф. Алимов кўп меҳнат қилди, тугунни ечишга малакаси ва тоқати етди. У иш юзасидан Ўзбекистон ССР Олий суди кўрсатган камчилик ва жумбоқларни бирма-бир аниқлаб ойдинлаштирди. Шу мақсадда ўнлаб гувоҳларни қайта сўрашига, суд-медицина экспертизаларини қайта ўтказишига тўғри келди. Натижада «Н. Акуловнинг айби исботланмагани ва қўшимча далиллар йиғиш имконияти йўқлиги учун» иш бекор қилинди.

Айбини исботлаб бўлмадими, демак — айби йўқ.

Аммо Ф. Алимов юборгач талабномага Зомин район прокурори С. Нурқосимов мужмал жавоб қайтарди. Гўё Н. Акуловни тепкилаган икки киши топилмаганмиш, уларга нисбатан қидирув эълон қилинганмиш. Таажжуб, Норпўлатни ҳушидан кетгунча дўпослаган «маҳбус»лар бунчалар азиз ва сирли бўлишмаса? Агар улар, ростдан ҳам, жиноятчи бўлишса, район ички ишлар бўлими қамоқхонасида ётган бўлишса, қаёққа йўқолишлари мумкин?

Норпўлатдай норғул йигит эса, ҳозирги кунда «II группа инвалиди». Ҳибсдан чиққач, бироз вақт дуруст юрди, сўнг 8 ой Самарқанддаги руҳий касалликлар шифохонасида даволанди. Барибир бутунлай соғайиб кетмади — ногирон бўлиб қолди. Таажжубки, у тергов даврида республика руҳий касалликлар шифохонасига ётқизилганида маъмурий органларга Н. Акулов тўғрисида «мўғамбир», яъни руҳий касали йўқ деган мазмунда хулоса-диагноз берилганди. Бу хулоса ўша пайтдаёқ шубҳали эди, чунки Норпўлатнинг руҳий ҳолати росмана бузилганини мен ҳам кўргандим, мана энди шубҳа тасдиқланди: аввалги хулосани ёзган шифокорлар ё бундан манфаатдор бўлганлар, ёки беморнинг касалини аниқлашга малакалари етишмаган. Унисиям буниси ҳам — шармандалик! Йўқса, ўша пайтда «мўғамбир» бўлган Норпўлат энди — озодликка чиққач, руҳий касалга чалиниб қолармиди?

Унга уч йил мажбурий ишламагани, яъни ҳибсда бўлган даври учун давлат кассасидан маош тўланди. Қизиқ, нега бу пул брак ишни бажарган масъул шахсларнинг киссасидан тўланмади? Боз устига нега бу шахслар брак иш учун мутлақо жазоланмадилар? Айримлари ҳатто юқорироқ лавозимларга кўтарилдилар. Зомин район прокурори С. Нурқосимов, унинг ёрдамчиси Турсунов, Сирдарё область судининг аъзоси А. Бобобеков эса ҳамон ўз лавозимларида хотиржам ишламоқда. Зомин район ички ишлар бўлими ходими Шароф Назаров ҳозир Бахмал район ички ишлар бўлими бошлиғининг ўринбосари вазифасида. Фақат терговчи М. Болтабоев бошқа бир ишни ишкал қилгани учун вазифасидан четлатилган.

Қосимжон Ҳайдаров —Эшонбобо ҳам ҳануз «тахт»дан тушгани йўқ: ҳамон АЗСга норасмий хўжайин, ҳатто энди бу пултопар маконга қамоқдан қайтган ўғлини ҳам ишга киритиб қўйибди.

ЎЙЛАБ ВАҲИМАГА тушасан: нега бир бегуноҳ инсоннинг уч йил қамоқда сақланишига, унинг ақлдан озар даражада азобланишига ва давлатнинг минглаб сўм пули кўкка совурилишига бевосита алоқадор бу шахсларнинг мушугини пишт дейдиган бирорта мард одам топилмайди? Бунақада ҳуқуқ-тартибот органларида қачон ва қандай қилиб қайта қуриш ва покланиш бўлади?

Бу саволларга ким жавоб беради?..

Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ
БАҲОСИ 10 ТИЙИН

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ

«ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО УЗБЕКИСТАНА»
Издается на узбекском языке

Орган Союза писателей Узбекской ССР и Министерства культуры Узбекской ССР

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ.
Таҳрир ҳайъати: Ҳафиз АБДУСАМАТОВ, Усмон АЗИМОВ, Ҳамидулла АКБАРОВ, Рамз БОБОЖОН, Одил ЁҚУБОВ, Аҳмад ЖАББОРОВ, Баҳодир ЖАЛОЛОВ, Асқад МУХТОР, Абдулла ОРИПОВ, Тоҳир ШАМСИЕВ, Озод ШАРАФИДДИНОВ, Тўлапберган ҚАЙИПБЕРГАНОВ, Малик ҚАЮМОВ, Тўлқиной ҚОДИРОВА, Пиримқул ҚОДИРОВ, Иброҳим ҒАФУРОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Маматқул ҲАЗРАТҚУЛОВ (масъул котиб)

РЕДАКЦИЯ АДРЕСИ: Тошкент — 700083, Ленинград кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: бош муҳаррир — 33-52-91, 32-57-42; бош муҳаррир ўринбосари — 33-43-65, 32-54-66; масъул котиб — 33-49-93; секретариат — 32-58-49; БЎЛИМЛАР: ижтимоий-сиёсий — 32-56-50; танқид ва адабиётшунослик — 32-55-98; поэзия ва проза — 32-55-78; санъат — 32-56-48, 32-54-56; хатлар ва оммавий ишлар — 32-56-49; сатира ва юмор — 32-54-71.

Редакцияга келган қўлёзма ва суратлар авторларига қайтарилмайди. Ҳикоялар уч интервалда 14 бет, очерк ва мақолалар 12 бетдан ошмаслиги керак.

Р — 04300. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Индекс 64593. Б. — 3147. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12